

Archeologisch onderzoek Park Brederode, Bloemendaal

Opgraving

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 606

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Park Brederode C.V.
voor deze: Park Brederode Beheer B.V.

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 20 juni 2011

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek
Park Brederode, Bloemendaal

Subtitel : Opgraving
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 606

Projectnummer : 242540

Referentienummer : 13/99102005/CT

Revisie : D

Datum : 20 juni 2011

Auteur(s) : mevrouw drs. H. Jansen en de heer drs. C. Thanos

E-mail adres : hanneke.jansen@grontmij.nl

Gecontroleerd door : de heer drs. J. van der Roest

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : de heer ir. P.B.J.M. Oude Boerrigter

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 30 634 47 00
F +31 30 637 94 15
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 01 maart 2008

Datum concept : 21 februari 2011

Datum definitief : 20 juni 2011

Opdrachtgever : Park Brederode C.V.
Voor deze: Park Brederode Beheer B.V.

Uitvoerder : Grontmij Nederland bv
Mevrouw drs. H. Jansen

Aanleiding : Herinrichting gebied ten behoeve van woningbouw en infra-structurele werken

Bevoegd gezag : Gemeente Bloemendaal
de heer ing. B. van Driel

Locatie : provincie : Noord Holland

(bijlage 1) gemeente : Bloemendaal

plaats : Bloemendaal

toponiem : Park Brederode

kaartblad : 25 A HAARLEM

RD-coördinaten : N X: 102.798 / Y: 493.182
O X: 102.809 / Y: 493.177
Z X: 102.802 / Y: 493.654
W X: 102.791 / Y: 493.171

Archisregio : afm. plangebied : circa 150m2
Hollands duingebied

Archis2 : onderzoeksmeldingnr : 27216
Onderzoeknr : 27216

Samenvatting

Park Brederode C.V. is voornemens park Brederode te gaan herinrichten. Daarbij worden op enkele locaties bodemingrepen uitgevoerd die verstorend voor de eventueel aanwezige archeologische waarden in de ondergrond kunnen zijn. Op basis van eerder uitgevoerde onderzoeken zijn onderzoeksgebieden en archeologische verwachtingsgebieden aangemerkt. Tijdens een eerder uitgevoerd proefsleuvenonderzoek (2007) werd een waterkelder aangetroffen die als behoudenswaardig is aangemerkt. Deze wordt echter bedreigd door de aanleg van een nieuwe weg, met bijbehorend rioolstelsel en kabels en leidingen waardoor er een definitief onderzoek moet worden uitgevoerd. Park Brederode heeft daarom Grontmij Nederland B.V. de opdracht gegeven een definitieve opgraving uit te voeren naar de aangetroffen waterkelder.

Het park is gelegen op de grens van het strandwallengebied, direct ten oosten van de grens van de Jonge Duinen. Het gebied Duin en Beek in het noordwesten van het park, is gelegen op de Oude Duinen. In de 16^e eeuw stond in onderzoeksgebied een huis dat als voorloper van de hofstede Bloemendaals Begin geldt. Over deze hofstede is minder bekend, maar deze staat wel aangegeven op historische kaarten. In de 18^e eeuw was Bloemendaals Begin een garenblekerij. In de 19^e eeuw bestond Bloemendaals Begin uit een groot huis en een westelijk en een zuidoostelijk gelegen bijgebouw. Waarschijnlijk was Bloemendaals Begin in de 19^e eeuw niet meer in gebruik als blekerij. Bloemendaals Begin is eind 19^e/begin 20^e eeuw gesloopt.

Tijdens de opgraving is de waterkelder verder onderzocht en geheel uitgegraven. Daarnaast zijn er vloerdelen met daaronder een gotensysteem en een gietsloot aangetroffen.

De waterkelder had een lengte van 5,75 m, een breedte van 2,85 m en een hoogte van 1,30 m (zonder tongewelf 0,79 m). De waterkelder heeft een tongewelf en een kelderdeel. In het tongewelf is een mangat aanwezig en in de kelder twee goten (een voor de toevoer en een als overloop). De kelder is van binnen bepleisterd om hem waterdicht te maken. De waterkelder is gefundeerd op een houten platvorm. Deze bestond uit planken en dwarsbalken.

De vondsten in en rondom de waterkelder duiden op een gebruik van de waterkelder in de 19^e eeuw. Dendrochronologisch onderzoek heeft helaas geen datering opgeleverd. Op basis van een 19^e eeuwse vondst in de insteek van de waterkelder kan deze gedateerd worden in de 19^e eeuw. Een nauwkeurigere datering is niet mogelijk.

Over de volledig opgegraven lengte van 7 m is de beschoeiing van een sloot aangetroffen. De vondsten uit de 19^e eeuw uit de slootvulling duiden erop dat deze tot in de 19^e eeuw open heeft gelegen. De ouderdom van de sloot is niet bekend. De sloot is noordoost-zuidwest georiënteerd. Deze sloot is geïnterpreteerd als gietsloot.

Ter hoogte van de geprojecteerde ligging van het westelijke bijgebouw van de hofstede zijn de resten van drie stenen vloeren aangetroffen met daaronder een gotensysteem. Het gotensysteem bestaat uit vier afvoergoten en een centrale put (bezinkput?). De goot loopt in noordwestelijke richting af. Uit de bouwkundige constructie is op te maken dat het gotensysteem in twee fasen is aangelegd. De vloeren hebben waarschijnlijk een grote vloer gevormd. De aanleg van de tweede fase is terug te zien in de aanleg van een vloer: hier zijn de stenen terugggelegd haaks op het bestaande verband. Op basis van de vondsten (datering 1800-1850) tussen de vloeren en het gotensysteem, is het mogelijk dat het geheel is aangelegd na 1800. Een vondst (datering 1850-1900) in een spoor onder een vloerdeel wijst op een toevoeging in de tweede helft van de 19^e eeuw.

Zeer waarschijnlijk kunnen alle bovengenoemde sporen gerekend worden tot de hofstede Bloemendaals Begin. De gietsloot behoort vermoedelijk bij de vroege fase van de hofstede toen deze nog fungeerde als blekerij. De westelijk aangetroffen vloerdelen met de daaronder liggende gotensysteem liggen op de locatie van de geprojecteerde westelijke bijgebouw. Op basis hiervan mag verondersteld worden dat de geprojecteerde ligging van de hofstede Bloemendaals Begin ook de juiste ligging is.

De waterkelder en het aangesneden kleine deel van de goot bevinden zich tussen het hoofdbouw en het westelijk gelegen bijgebouw. Gezien de ouderdom van de waterkelder (na 1800) is het zeer waarschijnlijk dat deze gerelateerd is aan de 19^e eeuwse fase van de hofstede.

De conceptrapportage is voorgelegd aan de bevoegde overheid, in deze de gemeente Bloemendaal.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	8
1.1 Algemeen.....	8
1.2 Resultaten voorgaand onderzoek.....	8
1.2.1 Geologie en bodem.....	8
1.2.2 Cultuurhistorie.....	9
1.2.3 Voorgaand archeologisch onderzoek.....	12
1.3 Doelstelling.....	13
2 Resultaten.....	14
2.1 Werkwijze.....	14
2.2 Sporen en structuren.....	15
2.2.1 Vloeren (vlak 1).....	15
2.2.2 Gotensysteem (vlak 1 en 2).....	16
2.2.3 Waterkelder (vlak 1 en 2).....	20
2.2.4 Sloot (vlak 2 en 3).....	23
2.2.5 Overige sporen (vlak 1).....	26
2.3 Bodem.....	26
3 Vondstmateriaal.....	28
4 Interpretatie.....	30
5 Conclusies.....	33
Literatuur	35
Bronnen	35

- Bijlage 1: Locatie plangebied
- Bijlage 2: Alle sporenkaart vlak 1
- Bijlage 3: Alle sporenkaart vlak 2
- Bijlage 4: Profiel waterkelder
- Bijlage 5: Bodemprofielen
- Bijlage 6: Resultaten gravend onderzoek
- Bijlage 7: Sporenlijst
- Bijlage 8: Vondstenlijst
- Bijlage 9: Verslag ArcheoSpecialisten

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Park Brederode C.V. is voornemens park Brederode te gaan herinrichten. Daarbij worden op enkele locaties bodemingrepen uitgevoerd die verstoring voor de eventueel aanwezige archeologische waarden in de ondergrond kunnen zijn. Op basis van eerder uitgevoerde onderzoeken zijn onderzoeksgebieden en archeologische verwachtingsgebieden aangemerkt. Tijdens een eerder uitgevoerd proefsleuvenonderzoek werd een waterkelder aangetroffen die als behoudenswaardig is aangemerkt. Deze wordt echter bedreigd door de aanleg van een nieuwe weg, met bijbehorend rioolstelsel en kabels en leidingen waardoor er een definitief onderzoek moet worden uitgevoerd. Park Brederode heeft daarom Grontmij Nederland B.V. de opdracht gegeven een definitieve opgraving uit te voeren naar de aangetroffen waterkelder.

In aanvulling op het nationale beleid zoals het voor een groot deel is vastgesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft de Provincie haar eigen beleid. Het provinciaal beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg is vastgelegd in de Nota Cultuurhistorische Regioprofielen 2004-2007. Dit is de beleidsmatige vertaling van de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (CHW-NH). Binnen het beleid van de provincie wordt uitgegaan van drie begrippen: behoud, versterking en ontwikkeling. Alle drie de begrippen zijn van toepassing op Park Brederode.

De gemeente Bloemendaal heeft in het bestemmingsplan 'Meer en Berg' een paragraaf monumenten/archeologische waarden opgenomen. Het gebied is daarbij aangemerkt als aanlegvergunningplichtig en er zijn 'archeologisch waardevolle gebieden' aangewezen.

Park Brederode ligt aan de noordoostzijde van de gemeente Bloemendaal, ten zuiden van Santpoort en de ruïne van Brederode. Het park wordt in het noorden begrensd door de Velserendlaan, in het oosten door de Brederodelaan en in het zuiden door de Bergeweg (bijlage 1). Het hier onderzochte plangebied ligt aan de noordzijde van het park, aan de oostzijde van het gebied 'Duin en Beek'.

1.2 Resultaten voorgaand onderzoek

1.2.1 Geologie en bodem

Langs de Noord- en Zuid-Hollandse kust liggen strandwallen die door de zee zijn opgeworpen. Deze strandwallen liggen parallel aan elkaar, ongeveer in noord-zuid richting. De oudste strandwallen liggen het meest oostelijk. Tijdens het opwerpen van de strandwallen heeft de kust zich namelijk in westwaartse richting verplaatst. De vorming van strandwallen ging door tot ongeveer 500 v.Chr. Sinds de Romeinse Tijd (12 v.Chr tot 450 n.Chr.) vindt de verplaatsing van de kust weer in oostwaartse richting plaats, net zoals dat voor het begin van de vorming van strandwallen het geval was.

Strandwallen die nu nog te vinden zijn in de kuststreek, zijn gevormd door de zee tussen 3000 en 500 v.Chr. De ondergrond van Bloemendaal en omstreken is gevormd aan het einde van die periode. Op het moment dat de strandwallen droogvielen kreeg de wind vat op de bovengrond van de strandwallen en joeg het zand op tot duinen, de zogenaamde Oude Duinen. Deze waren veel lager dan de duinen die tegenwoordig als kustverdediging fungeren. De gebieden tussen de duingordels werden onder andere als gevolg van de stijgende zeespiegel steeds natter waardoor veen tot ontwikkeling kwam. De zogenaamde Jonge Duinen ontstonden later, door grootschalige zandverstuivingen tussen 1000 en 1850 n.Chr. Hierbij werden de strandwallen en

Oude Duinen (deels) overstoven. De meest oostelijke grens van de Jonge Duinen valt hier samen met de westelijke grens van het park.

1.2.2 **Cultuurhistorie**

Het huidige Bloemendaal ligt boven op één van de noord-zuid georiënteerde strandwallen met daarop de Jonge Duinen. Tussen deze strandwallen bevinden zich de strandvlakten die in het verleden opgevuld zijn geraakt met veen. Het zijn juist deze gebieden die in het verleden uitermate geschikt waren voor een nijverheid die Bloemendaal wereldberoemd maakte: de blekerij.

Op een blekerij werd linnen, garen of andere stoffen gewassen, geborsteld, gekookt en uitgespreid op grote bleekvelden. Afbeelding 1.1 laat een impressie zien van een blekerij in bedrijf. Het wasgoed werd besprenkeld met zuiver water vanuit zogenaamde gietsloten en door de zon werd het gebleekt. Na dit proces werd het wasgoed gespoeld en gestreken.

Afbeelding 1.1 Schilderij van Jan van Kessel (1626-1679): de bleekvelden bij Haarlem¹.

Voor het bleken was dus voldoende schoon en helder water noodzakelijk. In de veengebieden rondom Bloemendaal was stromend en zuiver water volop aanwezig. Vanuit de duinen werd kwelwater in de veengebieden gestuwd. Zo ontstonden er tal van kleine meertjes zoals Duin en Daal, Cappera en het Brederodermeer².

De blekerij rond Bloemendaal heeft in het verleden een ongekende groei en terugval meegeemaakt. In de 15^e eeuw werd er nog maar op kleine schaal gebleekt rond Bloemendaal. In de 16^e eeuw ontstond er vanwege uitstekende bodemkundige omstandigheden een enorme groei aan blekerijen. Door de vestiging van Zuidnederlandse blekers werd het bleekproces sterk verbeterd en werd er een wereldwijde reputatie gevestigd van de "Haarlemse bleek". De 17^e eeuw was ook een eeuw van economische bloei. Het ging goed met de handel en er vestigde zich ook steeds meer kooplieden die zich een buitenplaats veroorloofden: een luxe zomerverblijf. Door de enorme concurrentie ontstond er in de 18^e eeuw een sterke economische terugval. Er was een zeer sterke afname van het aantal blekerijen: eind 18^e eeuw waren er nog maar zes bleke-

¹ www.wikigallery.org: "Bleaching ground near Haarlem: oil on canvas.

² Post 1992: 12.

rijen actief. De landerijen met blekerijen werden een voor een opgekocht door rijke kooplieden die er buitenplaatsen bouwden. In de 19^e eeuw verdwijnen de laatste blekerijen en komt de industrie op³.

In het park Brederode hebben twee blekerijen gestaan, Meer en Berg en Bloemendaals Begin. Van Bloemendaals Begin is niet veel bekend. Eind 16^e eeuw komt het al als blekerij voor op historische kaarten. Het bestond uit een huis met daaromheen gietsloten. Op historische kaarten uit de 17^e en 18 eeuw staan er bijgebouwen weergegeven (afbeelding 1.2). Het is niet duidelijk of Bloemendaals Begin in de 18^e eeuw nog in gebruik was als blekerij.

Afbeelding 1.2 Bloemendaals Begin afgebeeld op historische kaarten uit de 16^e en 17^e eeuw:

Bloemendaals Begin op historische en topografische kaarten:

1599: Caert-Boeck van de Lage Ende Hofelanden gheleghen in Alberts-Berch, Overveen ende de VogeleSangh door Adriaan Ockersz. kaart 8⁴; 1615: Caertboeck van Rynland door Floris Balthasars⁵; 1728: door C. Velszen⁶;

Op de kadastrale minuut uit 1826 is het Bloemendaals Begin aangegeven als een monumentale hofstede met twee bijgebouwen. Deze kaart (afbeelding 1.3) geeft gedetailleerde informatie over verschillende cultuurhistorische elementen rond de hofsteden Bloemendaals Begin en Meer en Berg. De kadastrale minuut is in het algemeen het meest betrouwbare beeld van de topografische ligging van huizen, straten en kavelsloten. Op de historische kaart van circa 1850 is te zien dat Bloemendaals begin nog volop in gebruik is (afbeelding 1.4). In 1885 werd de hofstede met het bijbehorende grondgebied door de provincie aangekocht.

In de 19^e eeuw heeft de provincie in gedeelten het park Brederode aangekocht van particulieren om er onder andere een provinciaal zogeheten krankzinnigengesticht te vestigen. De parkaanleg en enkele gebouwen zijn grotendeels ontworpen door J.D. Zocher jr⁷. Vanaf de 20^e eeuw is op de locatie van Bloemendaals Begin geen historische bebouwing meer aanwezig (afbeelding 1.4).

³ Post 1992: 17-18

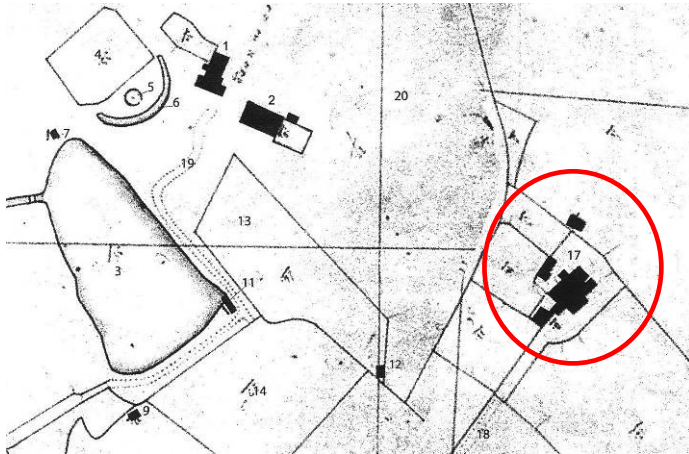
⁴ Collectie Hoogheemraadschap van Rijnland, A-1445.

⁵ Collectie Hoogheemraadschap van Rijnland, A-4156.

⁶ Collectie Hoogheemraadschap van Rijnland, A-0096.

⁷ Alders2005: 14-15.

Afbeelding 1.3 Kadastrale Minuut 1826 van Naurtz⁸. Het noorden is naar rechts gericht.
 1: Meerzicht / 2: koetshuis met stal, erf en bleekveld / 3: meertje met boothuis / 4: boomgaard / 5: vijver-
 kom / 6: sloot / 7: koepeltje / 8: -- / 9: stal / 10: huis met erf / 11: botenhuis / 12: broeikas / 13: tuin / 14:
 weide / 15: weide / 16: weide / 17: **Bloemendaals Begin – hofstede met bijgebouwen** / 18: **oprijpad**
Bloemendaals Begin / 19: oprijpad Meerzicht / 20: bos

ca 1850

1903

1956

1993

Afbeelding 1.4 De veranderende omgeving van Bloemendaals Begin vanaf 1850: circa 1850: Topgrafische Militaire Kaart⁹; 1903: topgrafische Militaire kaart (Bonneblad-kaartblad 32B)¹⁰; 1956 en 1993: Topgrafische kaart (kaartblad 25A, 1: 25.000)¹¹.

⁸ Zaal 2005, afbeelding 5.

⁹ Wat was waar.nl.

¹⁰ Wat was waar.nl.

¹¹ Wat was waar.nl.

1.2.3 Voorgaand archeologisch onderzoek

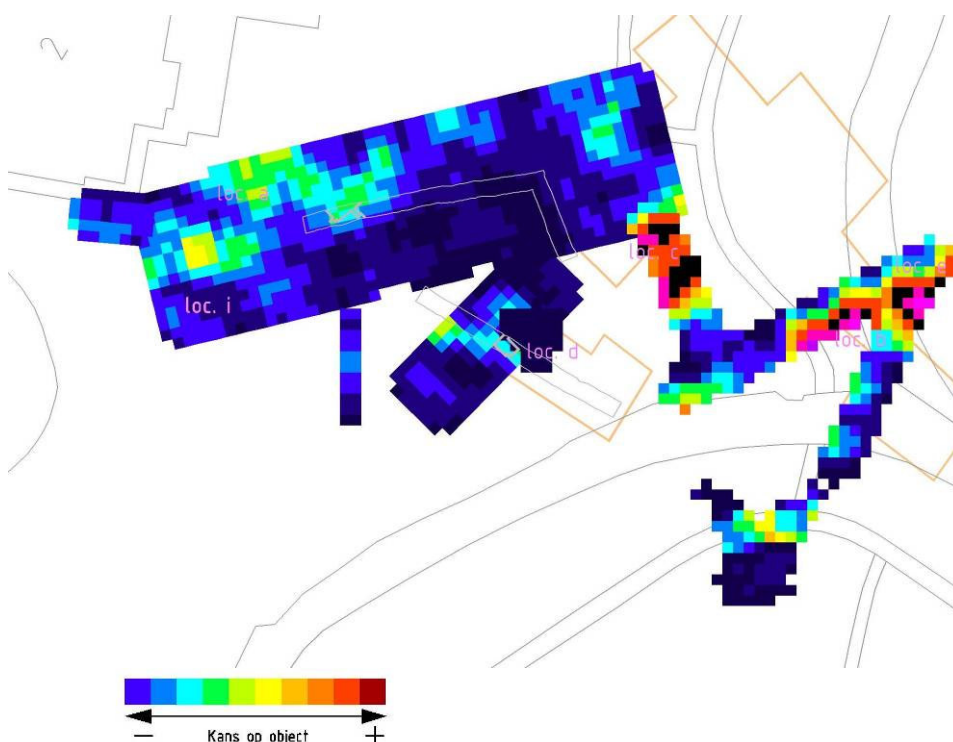
In het verleden zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd in het park¹². Op basis van deze onderzoeken en op basis van de voorgestelde plannen zijn enkele locaties als archeologisch waardevol gebied aangemerkt. De archeologische verwachtingsgebieden zijn gebaseerd op de kadastrale minuut van 1826.

In onderzoeksgebied 1 zou de hofstede 'Bloemendaals Begin' hebben gestaan. In dit gebied is in mei 2007 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Er zijn twee sleuven aangelegd (bijlage 6). Sleuf 1 ligt ter hoogte van de geprojecteerde ligging van het zuidwestelijke bijgebouw van de hofstede Bloemendaals begin uit 1826. In het oostelijke deel van de sleuf is de beschoeiing van een gietsloot aangetroffen. Deze is noordoost georiënteerd. In het centrale deel van de sleuf zijn de restanten van een stenen keldervloer aangetroffen. Verder zijn er diverse grondsporen met veel baksteen(fragmenten) gevonden.

Sleuf 2 ligt net ten westen van de geprojecteerde ligging van de hofstede Bloemendaals Begin. De meest opmerkelijke sporen betreffen een gemetselde goot in het oostelijke deel van de sleuf en een bakstenen waterkelder in het uiterst westelijke deel van de sleuf.

Het aangetroffen vondstmateriaal is overwegend gedateerd in de 19^e en 20^e eeuw. Een klein deel van de vondsten wijst op bewoning in de 17^e en 18^e eeuw. Deze vondsten waren helaas niet te koppelen aan specifieke sporen.

Aansluitend aan het proefsleuvenonderzoek heeft er een aanvullend grondradaronderzoek plaats gevonden. Uit het onderzoek is af te leiden dat de kans groot is dat ter hoogte van de waterkelder, maar ook ter hoogte van het hoofdgebouw van Bloemendaals Begin meer muurresten te verwachten zijn. De aangetroffen sporen van het proefsleuvenonderzoek kunnen met een grote waarschijnlijkheid gerelateerd worden aan de hofstede Bloemendaals Begin.

Afbeelding 1.5 Interpretatie en rubblescan grondradaronderzoek onderzoeksgebied 1.

¹² Er wordt hier alleen ingegaan op de recente en meest relevante onderzoeken voor dit plangebied. Voor een volledig overzicht zie: Jansen 2007a, 7-8.

Op basis van het grondradaronderzoek is een groene en lichtblauwe zone aangegeven waar zich muurresten kunnen bevinden. Aangezien is gebleken dat de nieuw aan te leggen weg niet verplaatst kan worden vanwege de aanwezige bomen, is voor de waterkelder behoud *ex situ* geadviseerd. Dit betekent dat een definitieve opgraving zal moeten worden uitgevoerd ter hoogte van de kruising van de nieuwe weg en de waterkelder. Omdat deze locatie slechts een beperkt beeld zal opleveren van de waterkelder is overeengekomen het onderzoek uit te breiden tot de zone die is aangetroffen tijdens het grondradaronderzoek¹³. Op die manier kunnen de resten van de waterkelder in een betere context worden geplaatst. Ter hoogte van de weg zal de kelder verwijderd worden. De overige resten zullen in de ondergrond aanwezig blijven. De toekomstige versterking is kleiner dan de totale oppervlakte van de mogelijk aanwezige muurresten. Desondanks zal het onderzoek zich verder uitstrekken dan uitsluitend ter plaatse van de nieuw aan te leggen weg, om de mogelijkheid te hebben nadere uitspraken te kunnen doen over de aard en mogelijke omvang van de waterkelder.

1.3 Doelstelling

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd op basis van het eerder uitgevoerde proefsleuven- en grondradaronderzoek. Doel van het onderzoek is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van het aan te treffen materiaal om daarmee de informatie te behouden. Voorafgaand aan het onderzoek is een Programma van Eisen opgesteld. Hierbij zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd¹⁴:

- Wat zijn de afmetingen van de waterkelder?
- In welke periode is de waterkelder in gebruik geweest?
- Wat is de bouwtijd en bouwkundige constructie van de waterkelder?
- Bevinden er zich nog andere structuren in het onderzoeksgebied?
- Zo ja, wat is de bouwkundige constructie, functie en datering ervan?
- Behoren deze structuren tot de hofstede Bloemendaals Begin?
- Wat is de bodemopbouw en gaafheid van het bodemprofiel?

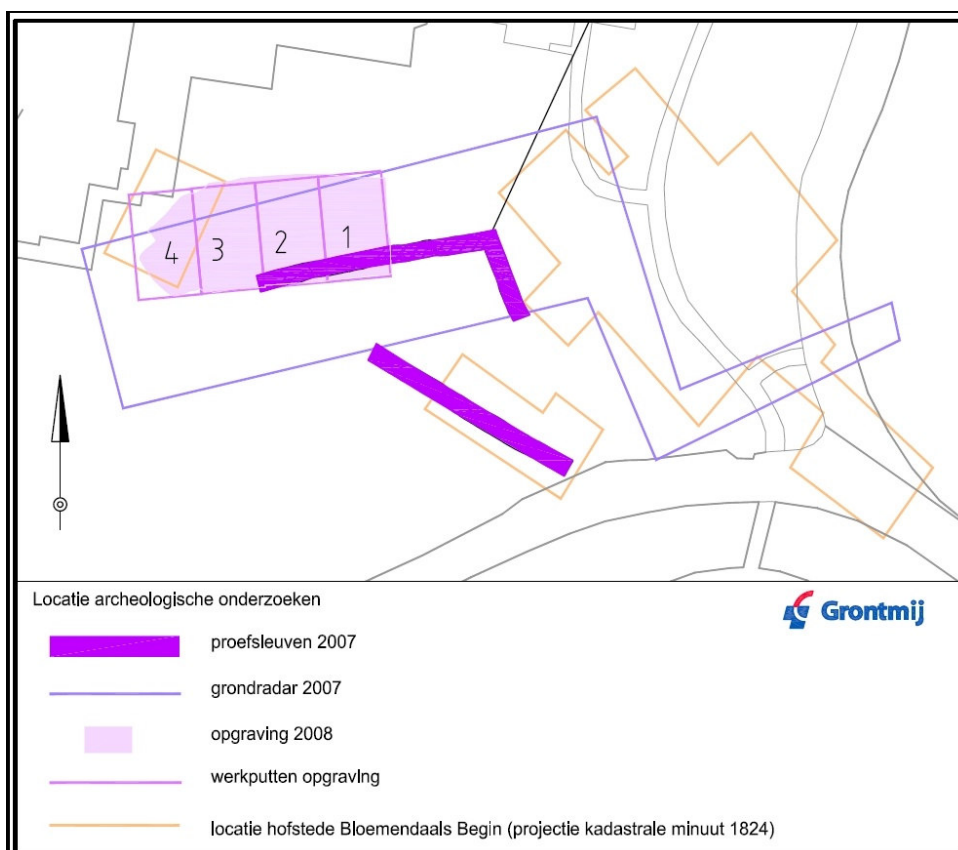
¹³ Overleg met opdrachtgever, bevoegde overheid en haar archeologisch adviseur en auteur, d.d. 5 september 2007.

¹⁴ Jansen 2008, 8.

2 Resultaten

2.1 Werkwijze

Het veldonderzoek heeft gefaseerd plaatsgevonden op 4-5 maart, 17-21 maart en 11, 14 en 15 april 2008¹⁵. Het veldteam bestond uit een KNA-archeoloog en 3 veldmedewerkers onder toezicht van een senior KNA-archeoloog¹⁶.

Afbeelding 2.1 Relatie eerder uitgevoerde onderzoeken en locatie definitieve onderzoek

In totaal is circa 215 m² opgegraven, verdeeld over 4 werkputten. De werkputten waren 6 x 10 m. De 4^e werkput, aan de westzijde, is een uitbreiding geweest van werkput 3 omdat enkele structuren daar de putwand uitliepen waardoor het gewenst was om iets verder door te graven om inzicht in de aard van de structuren te krijgen.

De graafwerkzaamheden zijn begonnen aan de oostzijde. Er is verdiept totdat de aanwezige grondsporen zichtbaar werden en de structuren bloot kwamen te liggen. Dit was op circa 70 cm

¹⁵ Door een misverstand m.b.t. de beoordeling van het Programma van Eisen konden de werkzaamheden in eerste instantie niet worden doorgezet. De tweede onderbreking werd veroorzaakt door het zeer slechte weer waardoor het niet verantwoord was door te gaan met de werkzaamheden.

¹⁶ Het team bestond uit H. Jansen (projectleider Grontmij), J. Bex (veldmedewerker Grontmij), E. van Wierden en S. Vautier (veldmedewerkers Vriens ArcheoFlex). De kwaliteitsborging was in handen van J. van der Roest (senior KNA-archeoloog Grontmij). Tijdens het onderzoek hebben verschillende kraanmachinisten van Van Gelder graafwerkzaamheden verricht.

–mv. Aan de oostzijde zijn enkele sporen van het proefsleuvenonderzoek opnieuw zichtbaar geworden (bijlage 3). Dit zijn de greppels of bloembedden van de moestuin waarvan er, in oostelijke richting, al meerdere zijn aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek. Het eerste vlak van de opgraving is iets hoger aangelegd dan het vlak van het proefsleuvenonderzoek. Enkele sporen tekenen zich daardoor groter af dan tijdens het proefsleuvenonderzoek (vergelijk de huidige spoornummers 4 tot en met 9 met de eerder uitgegeven spoornummers 24 tot en met 29)¹⁷. Tijdens het graven werd het wegendoek waarmee de waterkelder was afgedekt, weer zichtbaar. Ten westen van de waterkelder zijn ook grondsporen aanwezig (spoor 13 tot en met 25). Ten westen van deze sporen is een gotensysteem aangetroffen van twee lange goten die elkaar haaks kruisen (spoor 27, 38 en 59). Ten noorden en ten zuidwesten hiervan zijn drie delen van stenen vloeren aangetroffen (spoor 31, 32 en 39).

De grondsporen zijn gecoupeerd en de vloerniveaus zijn verwijderd om onderliggende structuren te kunnen blootleggen (bijlage 3). Onder spoor 31 en 39 kwamen daarbij nieuwe structuren en grondsporen vrij (spoor 63 tot en met 66 en 70 tot en met 72). Het oostelijke gedeelte van de put kwam zeer snel onder water te staan hetgeen nader onderzoek bemoeilijkte. Enkele sporen zijn hier dan ook niet gecoupeerd. Het droogmaken van dit gedeelte werd extra bemoeilijkt doordat in de noordoostelijke hoek al veen in het vlak aanwezig was. Langs de noordzijde van de putten is desondanks nog machinaal verdiept, waarbij ten oosten van de waterkelder nieuwe sporen zichtbaar werden (spoor 74 tot en met 79). Dit zijn beschoeiingen waarvan enkele houtfragmenten al in het eerste vlak waren aangetroffen.

2.2 Sporen en structuren

Gedurende de opgraving zijn er 80 sporen aangetroffen. Een deel van de sporen vormt samen structuren als een gotensysteem, andere sporen konden niet nader gespecificeerd worden. Als eerste worden de structuren besproken en daarna groepen van grondsporen. Van de sporen is aangegeven of ze in vlak 1 of in vlak 2 zijn aangetroffen (zie ook bijlage 2 en 3).

2.2.1 Vloeren (vlak 1)

Aan de westzijde van de opgravingsput zijn drie delen van stenen vloeren aangetroffen (afbeelding 2.2)¹⁸. Twee vloeren liggen aan de zuidzijde in elkaars verlengde (spoor 31 en 39 – afbeelding 2.2). Ten noordoosten hiervan is de derde vloer aanwezig (spoor 32). De vloeren liggen alle drie op nagenoeg hetzelfde hoogte van circa 5,18 m +NAP.

De vloerdelen bestaan alle drie uit een enkele, platte laag van overwegend klinkend hard gebakken roodbruine bakstenen en ze zijn alle drie in zand gevleid. Het baksteenformaat is grotendeels 22 x 10,5 x 4 cm. Er is geen duidelijk verband waarneembaar in de plaatsing van de bakstenen. Spoor 39 heeft aan de noordzijde een afgebakend einde met een rand bakstenen op de kant geplaatst.

Bij de sporen 31 en 32 zijn de bakstenen op dezelfde manier gelegd: de rijen stenen lopen parallel aan elkaar. Bij spoor 39 echter zijn de rijen bakstenen haaks op de richting van spoor 31 en 32 gelegd. Spoor 39 is het enige vloerrestant dat het onderliggende gotensysteem overdekt (spoor 38). Tussen spoor 39 en 31 zijn twee zones met bakstenen van hetzelfde formaat als de vloeren (spoor 40 en 41). Deze stenen liggen niet in verband maar liggen verspreid. Waarschijnlijk hebben de drie vloeren samen één vloer gevormd. In een latere tijd zijn stenen van de vloer hergebruikt en zijn de sporen 31, 32 en 39 als restant van de vloer achtergebleven.

¹⁷ Jansen 2007, 12-14 en bijlage 11.

¹⁸ In eerste instantie werd spoor 67 ook gezien als een apart vloerdeel. Bij het terug zetten van het profiel bleek dat spoor 67 en spoor 31 één geheel vormen.

Afbeelding 2.2 Vloerdelen en goten vanuit het zuidwesten gefotografeerd. Op de voorgrond zijn de vloeren te zien (spoor 31 met daarachter spoor 39). Rechts ervan zijn twee goten te zien (spoor 27-zuid en noord). De oostelijke goot (spoor 59) moet nog worden opgegraven, maar tekent zich al wel af. Rechtsboven is de derde vloer te zien (spoor 32).

2.2.2 Gotensysteem (vlak 1 en 2)

De stenen vloeren liggen deels aan weerszijden en deels op een kruisvormig gotensysteem (langs sporen 27, 28 en 59 en op spoor 38) met bijbehorende grondsporen (afbeelding 2.2 en 2.4). In eerste instantie werden drie goten zichtbaar die op hetzelfde punt samenkomen bij een put (spoor 28). Twee goten liggen in elkaars verlengde (spoor 27 noord en zuid) en de derde goot staat er haaks op (spoor 59). Een vierde goot (in het verlengde van goot 59 – spoor 38) is slechts gedeeltelijk zichtbaar omdat hier een vloerdeel overheen gaat (spoor 39).

Spoor 27 is gefundeerd op een platte laag bakstenen die haaks op de goot liggen. Deze laag vormt tevens de bodem van de goot. Deze laag is breder aangelegd dan de goot zelf waardoor onderop de bakstenen aan weerszijden uitkragen. Deze bakstenen zijn in zand gevleid. Hierop zijn 3 streklagen baksteen gebouwd met grijze harde mortel. De bakstenen lijken hergebruikt te zijn vanwege de vele mortelsporen aan alle kanten van de bakstenen. De metselbaarden bevinden zich met name aan de buitenzijde van de goot. De bakstenen zijn bruinrood en hebben afmetingen van 24 x 11,5 x 4,5 cm. Aan de oostzijde van spoor 27-zuid ligt op de gootfundering gedeeltelijk een streklaag bakstenen waarop met mortel een gootje is gemaakt (afbeelding 2.3). Deze streklaag is los tegen de wanden van de goot aangezet. De bakstenen hebben een formaat van 24,5 x 11,5 x 4,5 cm. De goot is afgedekt met hergebruikte plavuizen van 21,5 x 21,5 x 3 cm. Het zuidelijk gedeelte bestaat voornamelijk uit oranje rode plavuizen en 4 donker blauw grijze plavuizen. Het noordelijke gedeelte bestaat overwegend uit donker blauw grijze plavuizen en slechts twee oranje rode plavuizen. De plavuizen zijn in mortel aan de wanden van de goot bevestigd.

Afbeelding 2.3 Mortelgootje langs zuidzijde spoor 27-zuid. De troffel geeft het noorden aan. De streklaag ligt op de fundering van de goot. De fundering vormt tevens de bodem van de goot aan de binnenzijde.

Spoor 38 is op dezelfde wijze gebouwd, maar daar zijn de wanden van de goot 2 in plaats van 3 streklagen hoog. Spoor 59 heeft wel wanden van 3 streklagen. De wanden van de goten hebben geen eenduidig metselverband. Langs de zuidzijde van spoor 59 is tegen de onderste laag een rij van halve bakstenen in zand tegen de goot aangezet. Spoor 59 buigt in het oosten af naar het zuiden. De goot eindigt hier abrupt.

Afbeelding 2.4 Gotensysteem met op achtergrond waterkelder na verwijdering van vloerniveau's. Foto is genomen vanuit westen. Op voorgrond spoor 38, rechts daarvan spoor 58 en 71.

De goten komen samen op spoor 28 (afbeelding 2.4). Dit is een put met een opening van 29 (O-W) x 27 (N-Z) cm en is 5 steens diep, oftewel 23 cm. De put heeft geen bakstenen bodem, maar komt uit op het zand. Aan de binnenzijde zijn de wanden afgesmeerd met mortel. De put is met 4 openingen aan weerszijden gebouwd. De goten 27 noord en zuid zijn in verband met de put aangelegd. De goten 38 en 59 zijn er koud tegenaan gezet. Tijdens de ontmanteling bleek dat aan de zuidzijde van de put een metalen deurbeslag (vondstnummer 70; afbeelding 2.5) ter versteviging is gebruikt.

De goten bevinden zich op circa 20 cm onder de drie aangetroffen vloeren. Afbeelding 2.6 geeft de diepteligging aan van spoor 38 met de daar bovengelegen vloer (spoor 39). De put in het midden van het gotensysteem (spoor 28) steekt boven het gotensysteem uit en benadert de hoogte van de vloeren (spoor 28: 5.07 + NAP; spoor 39: 5,15 + NAP). Het is mogelijk dat de put tot in de vloer door heeft gelopen. De put betreft mogelijk een bezink- en/of overloopput.

Afbeelding 2.5 Ontmanteling spoor 28 vanuit westen gefotografeerd. Onder de bovenste laag bakstenen van de put werd een metalen deurbeslag aangetroffen (vondstnr 70).

De vloeren van de goten eindigen alle vier bij de put (spoor 28). De binnenzijden van de goten zijn gewaterpast om een stroomrichting te bepalen. Bij spoor 27 komt duidelijk naar voren dat de stroomrichting in noordelijke richting is. Het niveau van de gootvloer loopt vanaf het zuiden af (4,85 m +NAP) via spoor 28 (4,8 m +NAP) naar het noorden (4,78 m +NAP). Spoor 59 loopt af richting spoor 28 vanaf het oosten (4,84 m +NAP) tot aan de put (4,8 m +NAP). Bij spoor 38 komt de stroomrichting minder duidelijk naar voren over zo'n korte afstand, maar ook daarin zit een verhang van 1 cm tot aan de put tot een hoogte van 4,8 m +NAP. Aan de binnenzijde van de put is duidelijk zichtbaar dat de totale stroomrichting van het systeem in noordelijke richting is. De noordelijke afvoer is 1 steendikte lager dan de overige gootvloeren.

De sporen 27 zuid en noord, 38 en 59 hebben respectievelijk een lengte van 4,93, 3,95, 2,03 en 4,20 m. Noordwest-zuidoost is van het gotensysteem 9,27 m zichtbaar, noordoost-zuidwest circa 6,80 m. Het gotensysteem is noordwest-zuidoost echter langer, omdat beide goten in de profielwand van de put verdwijnen. De noordoost-zuidwest goten (spoor 38 en 59) eindigen allebei abrupt in de put, maar hebben ongetwijfeld verder doorgelopen.

Langs de goten zijn diverse grondsporen waarneembaar (zie bijlage 2 en 3). Een deel ervan betreft de insteek van de aanleg van het gotensysteem. Spoor 27 noord en 38 hebben aan weerszijden een insteek. Bij de andere goten is slechts aan één zijde een insteek waargenomen. De insteek van spoor 38 (spoor 37) oversnijdt de insteek van spoor 27 noord (spoor 29) hetgeen erop duidt dat spoor 38 en 59 zijn aangelegd na spoor 27. De koude aanzet aan spoor 28, de put in het midden van het gotensysteem, lijkt dit te bevestigen.

In spoor 29 en 65, de insteek van de noordwest/zuidoost georiënteerde goot (spoor 27) zijn in totaal drie spijkers gevonden (vondstnummers 34, 35 en 47). Deze hebben een globale datering van 1700 tot 1900. In de opvulling tussen de noordoost-zuidwest georiënteerde goot (spoor 38) en het bovenliggende vloerniveau (spoor 39) is een stukje bot en aardewerk aangetroffen. Het aardewerk betreft een stukje industrieel wit aardewerk (globale datering 1700-1900) en twee fragmenten van een nederrijns bord. Dit aardewerk heeft een scherpe datering van 1800-1850.

Afbeelding 2.6 De ligging van het gotensysteem ten opzichte van de vloerdelen.

Naast spoor 27 en onder het vloerdeel spoor 31 is een kleine vierkante bakstenen constructie aangetroffen (zie bijlage 3). Het lijkt sterk op spoor 28 maar de functie ervan is niet bekend. Eromheen zijn geen (stenen)structuren aangetroffen die een verklaring geven. In de insteek ervan, spoor 72, is een scherfje aardewerk aangetroffen met een datering Van 1850-1900.

Op basis van de bouwwijze van het gotensysteem en de vloerdelen enerzijds en de vondsten van dateerbaar aardewerk, kan er zowel een relatieve als een absolute datering gegeven worden voor de aanleg ervan.

De insteeken van spoor 38 en 59 oversnijden de insteeken van spoor 27. Daarnaast zijn spoor 38 en 59 op een koude manier verbonden met de put in het midden van het gotensysteem. Dit impliceert dat spoor 38 en 59 later zijn toegevoegd aan spoor 27 en 28. Gezien het gebruik van dezelfde soort afdeklavuitzen van spoor 27, 38 en 59, kunnen we aannemen dat er geen groot tijdsverschil zit in de aanleg van de verschillende delen van het gotensysteem.

Twee vondsten tussen het gotensysteem en de vloerdelen geven een indicatie voor de aanleg van de vloerdelen. tussen spoor 38 en het bovenliggende vloerdeel (spoor 39) is een stukje nederrijns aardewerk gevonden (datering 1800-1850). Onder spoor 31 is in de insteek van spoor 72 een stukje van een thee- of koffiekop gevonden (1850-1900). Uit de datering van het aardewerk kunnen we concluderen dat het deel van de vloer boven spoor 70 aangelegd moet zijn na 1850. Of de gehele vloer in deze periode te dateren is, is niet bekend.

2.2.3 Waterkelder (vlak 1 en 2)

Tijdens het onderzoek uit 2007 is in proefsleuf 2 een waterkelder aangetroffen (afbeelding 2.7). Tijdens de opgraving is de gehele waterkelder opgegraven en verwijderd. De waterkelder is gebouwd met bruinrode en orangerode bakstenen (formaat 24 x 11 x 4,5 cm) en heeft een tongewelf bestaande uit een rollaag van (onregelmatige) bakstenen op de strek geplaatst. De waterkelder had een lengte van 5,75 m, een breedte van 2,85 m en een hoogte van 1,30 m (zonder tongewelf: 0,79 m). Vanwege de hoge grondwaterstand was het zeer moeilijk om de kelder uitgegraven te krijgen en te documenteren.

Afbeelding 2.7 De waterkelder.

De kelder was gelegen in een grijze verkleuring: spoor 13. Deze verkleuring is geïnterpreteerd als de insteek van de waterkelder. In de zandige vulling werd een bodem van een 19^e eeuwse koffiekopje gevonden. De waterkelder kan eenvoudig weg in drie delen beschreven worden. Van boven naar beneden gaat het om het tongewelf, de kelder en de fundering.

Tongewelf

Vanaf de geboorte van het gewelf telt de rollaag 48 banen die met mortel zijn gemetseld. De banen zijn zeer gelijkmatig gemetseld, maar de lintvoegen variëren van 0 tot 3 cm. Overwegend zijn de voegen 1-2 cm dik. Het gewelf overlapt de kopse zijden van de kelder. Voor de rollaag zijn rode bakstenen gebruikt (formaat van 24 x 11 x 4,5 cm). Tussen het gewelf en de kopse zijde aan de noordkant zit overigens een zandlaagje en geen mortel. Op het noordoostelijke gedeelte van het gewelf is een opening/mangat gemetseld (spoor 73) van 48 x 50 cm. Dit mangat zal gebruikt zijn voor inspectie en onderhoud aan de kelder.

De kelder heeft twee goten: goot 1 en goot 2. Goot 1 bevindt zich aan de oostzijde en heeft een vloertje van bakstenen met aan weerszijde twee opgaande randjes van baksteen. De opgaande randen lopen niet meer volledig door naar het oosten, waarna het vloertje van de goot zich ver-

breedt. Vermoedelijk is het brede deel van het gootvloertje nabij de wand van de kelder verdwenen. De breedte van de goot is circa 41 cm. De goot sluit aan op een opening in de kopse wand van de kelder. Op de aansluiting bevindt zich op de bodem van de goot een kleine verhoging van 1-2 cm. De opening van de kopse wand (24 cm breed) wordt afgedekt door twee enkele bakstenen. Voor goot 1 zijn bakstenen met het formaat 22 x 10 x 4,5/5 cm gebruikt. Goot 1 betreft waarschijnlijk de inlaat van de waterkelder.

Goot 2 bevindt zich aan de noordwestzijde van het tongewelf. Daar bevindt zich een uitsparing in het gewelf van 11 x 16 cm en onderaan de uitsparing loopt schuin naar beneden een bakstenen gootje. Vanaf het gootje naar de binnenzijde van het tongewelf steekt een baksteen schuin naar beneden. Dit zou er op kunnen wijzen dat het een overloop van de kelder is. Voor goot 2 zijn de grootste bakstenen gebruikt: 25 x 12 x 4,5/5 cm.

De bovenkant van het tongewelf bevindt zich op 5,07 m +NAP (46 cm -mv). De bodem van goot 1 bevindt zich op een hoogte van 4,67 m +NAP terwijl de bodem van goot 2 zich op 4,87 m +NAP bevindt.

Kelder

De kelder zelf telt 15 steenlagen en heeft een hoogte van 79 cm. De bakstenen zijn sterk verweerd en niet egaal. De kelder is aan de binnenkant afgesmeerd met pleisterwerk zodat deze waterdicht is.

In de kelder bevindt zich een bakstenen pijler (poer) waarover de rollaag van het tongewelf zich wikkelt. Deze pijler is twee-steens breed en bestaat uit dezelfde bakstenen als de rollaag.

In de loop der tijd is de kelder opgevuld geraakt met een laagje amorfe en sterk humeuze “beer” en verschillende lagen zand (afbeelding 2.8 en bijlage 4). In de opvulling zijn verschillende vondsten gedaan als aardewerk, glas, dakpanfragmenten, pijpjarde, bot en metaal. De meeste vondsten zijn globaal te dateren tussen 1700 en 1900 en tussen 1800 en 1900. Slechts twee scherven hebben een jongere datering: een scherf Siegburg aardewerk (1325-1375) en een oor van een waterkan (1450-1550) (zie vondstenlijst bijlage 8)

Afbeelding 2.8 Doorsnede van de waterkelder.

Afbeelding 2.9 Het uitgraven van de waterkelder.

Fundering

Tijdens het blootleggen van de kelder aan de oostzijde werden kortstondig zichtbaar dat de kelder op een houten ondervloer is gefundeerd (afbeelding 2.10). Deze bestond uit lange planken die in de lengterichting van de kelder lagen. Onder de planken zaten dennenhouten balken genageld die in de breedte van de kelder waren geplaatst. Deze ondervloer was noodzakelijk om een vlakke ondergrond te creëren voor de bouw van de kelder. Soortgelijke ondervloeren van planken en balken zijn veelvuldig onder waterkelders aangetroffen in stedelijke context¹⁹.

Het hout van de ondervloer is bemonsterd voor een dendrochronologisch onderzoek. Uit de determinatie bleek dat beide monsters net voldoende jaarringen hadden voor een dergelijk onderzoek. Helaas bleek het niet mogelijk te zijn de monsters te synchroniseren. Zodoende leverde dit onderzoek geen datering op²⁰.

Aan de achterzijde van de waterkelder is een rechtopstaande plank aangetroffen. Deze had een lengte van circa 96 cm, een breedte van circa 29 cm en een dikte van circa 2,5 cm. De randen van de plank waren afgeschuind. De functie ervan is niet bekend.

¹⁹ mededeling P. Bitter 31 augustus 2008

²⁰ Het dateringsonderzoek is uitgevoerd door mevr. M. Domingues Delmás (stichting RING).

a

b

c

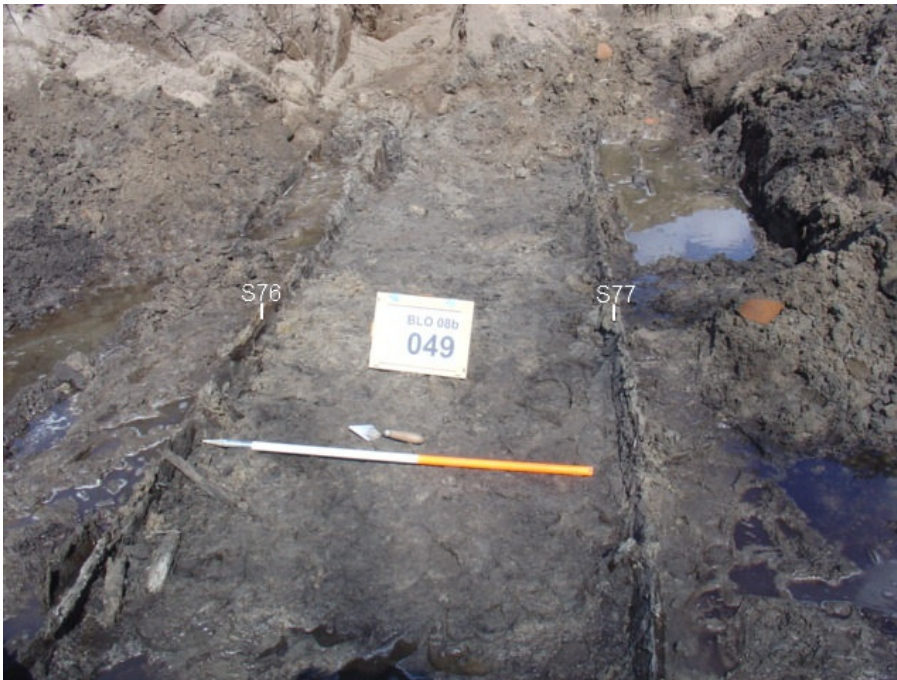

d

Afbeelding 2.10 De fundering van de waterkelder: a. houten planken van de vlonder; b. dennenhouten dwarsbalk; c. fundering bij het verwijderen van de stenen vloer; d. detail ijzeren nagel in de dwarsbalk.

2.2.4 Sloot (vlak 2 en 3)

Tijdens het aanleggen van het tweede vlak werd aan de noordoostkant van de waterkelder (spoor 62) resten van een houten beschoeiing van een voormalige sloot aangetroffen (afbeelding 2.11 en kaartbijlage 3). Deze beschoeiing bestond uit twee evenwijdige rijen van op de kant geplaatste plankjes, verstevigd met kleine ronde paaltjes (spoor 76 en 77). De afstand tussen de twee rijen beschoeiing bedroeg circa 1,5 m en ze waren over een afstand van circa 7 m te volgen in het vlak. Aan de zuidwest kant van de waterkelder zijn geen aanwijzingen gevonden dat de gietsloot hier heeft gelopen. De oriëntatie van de sloot is noordoost-zuidwest. Deze sporen zijn geïnterpreteerd als de restanten van een gietsloot.

Afbeelding 2.11 De beschoeiing van de gietsloot (spoor 76 en 77).

Aan het noordoostelijke einde van de gietsloot zijn meer resten van beschoeiing aangetroffen (spoor 75, 78 en 79). Het vlak is hier iets verdiept (vlak 3). De sporen lopen parallel met de gietsloot en bestaan eveneens uit op hun kant geplaatste houten plankjes. De betekenis ervan is niet duidelijk. Mogelijk kan het hier gaan om reparaties van de slootkant.

Ter hoogte van de mogelijke reparaties zijn in de vulling van de gietsloot diverse vondsten gedaan (vondstnummer 102 en 103). Het gaat voornamelijk om diverse fragmenten van flessen, fragmenten van een Kleulse pot en resten van vaatwerk. De vondsten zijn algemeen te dateren in de 19^e eeuw.

Ten noordwesten van de waterkelder is eveneens beschoeiing aangetroffen (spoor 80). Deze lijkt min of meer haaks op de gietsloot georiënteerd te zijn maar lijkt doorsneden te worden door de waterkelder (afbeelding 2.12). Bij het verdiepen van het vlak leek het erop dat spoor 80 een vlak omsloot (afbeelding 2.13). Door de slechte conservering kon de omvang en eventuele functie niet meer achterhaald worden.

Het is niet uitgesloten dat spoor 80 en de gietsloot samen een geheel vormden. De sporen lijken haaks op elkaar te staan ter hoogte van de waterkelder. Het einde van de sloot zou dan kunnen lijken op het einde van de gietsloot uit proefsleuf 1²¹ (bijlage 6). Indien deze interpretatie juist is, dan oversnijdt de waterkelder de gietsloot en moet de kelder derhalve jonger zijn. Het is niet bekend of de gietsloot nog in gebruik was als gietsloot ten tijde van de waterkelder. De 19^e eeuwse vondsten uit de slootvulling geven wel aan dat de sloot tot in de 19^e eeuw open lag.

Een alternatieve interpretatie van spoor 80 is dat het te maken heeft met de aanleg van de waterkelder. De waterkelder is gefundeerd op een houten platform. Om dit enigszins droog aan te leggen kan de beschoeiing van spoor 80 gefunctioneerd hebben als een damwand om het water uit de gietsloot tegen te houden. Ook bij deze interpretatie is de waterkelder jonger dan de sloot.

²¹ Jansen 2007, bijlage 8.

Afbeelding 2.12 De gietsloot (S76 en 77), de waterkelder (S62) en spoor 80.

Afbeelding 2.13 Het uiteinde van spoor 80.

De gietsloot van de opgraving is noordoost-zuidwest georiënteerd en loopt parallel met de gietsloot uit proefsleuf 1 van het onderzoek uit 2007. De afstand tussen de sloten bedraagt circa 28m. In zowel proefsleuf 1 als 2 zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van

één of meer gietsloten. Het is niet bekend of de sloten van dezelfde ouderdom zijn en/of ze gelijktijdig in gebruik zijn geweest.

2.2.5 Overige sporen (vlak 1)

Sporen met venige vulling

De spoornummers 4 tot en met 9 zijn donkerbruin. De opvulling bestaat uit zand met resten veen en zijn niet dieper dan 20 cm. Soortgelijke sporen zijn ook in proefsleuf 1 en 2 aangetroffen. Waarschijnlijk hebben deze sporen te maken met het winnen van veen uit de ondergrond (kaartbijlage 2).

Sporen met houtskool

Spoor 19 en 22 tot en met 25 maken met elkaar een rechthoek van circa 82 x 184 cm. Spoor 19 en 22 zijn overeenkomstig in omvang: circa 50 cm breed en 35 cm diep. Spoor 25 is net zo diep, terwijl de sporen 24 en 23 een stuk ondieper zijn met circa 18 cm. Alle sporen bevatten relatief veel houtskoolspikkels (kaartbijlage 2).

Greppels

In het vlak waren enkele greppels te zien (spoor 14, 50, 54, 55 en 56). Spoornummers 50 en 54 tekenen zich onduidelijk af tegen de ondergrond met een lichtgrijze vulling, maar de sporen 55 en 56 hebben een donkerbruin venige vulling. Deze sporen zijn allemaal zeer ondiep. Spoor 14 is een greppel met een licht gekleurde vulling en reikt tot iets dieper dan 20 cm onder het vlak (kaartbijlage 2).

Sporen overig

Er zijn vijf sporen aangetroffen die in de 20^e eeuw geplaatst kunnen worden. In de zuidoosthoek van de opgraving zijn de donkerbruin grijze sporen 1, 2 en 3 aanwezig. Deze zijn al tijdens het proefsleufonderzoek aangetroffen en zijn toen geïnterpreteerd als bloembedden van een moestuin. Ze zijn aangelegd ter verbetering van de vruchtbaarheid van de grond. Waarschijnlijk zijn ze aangelegd ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Door wateroverlast zijn deze sporen niet gecoupeerd, maar tijdens het proefsleufonderzoek is gebleken dat deze sporen circa 15-20 cm diep zijn (kaartbijlage 2).

Twee sporen lopen diagonaal door de put: de restanten van een drainage. In de insteek (spoor 10) was nog de oude buis van oranje keramiek (Ø 20 cm, spoor 11) aanwezig. Deze sporen kunnen in de 2^e helft van de 20^e eeuw gedateerd worden (kaartbijlage 2).

De sporen 12, 15, 16, 17, 18, 21, 52, 53 en 61 zijn niet specifiek toe te wijzen aan een functie of gebruik. De kleur van de vulling is overwegend donkerbruin grijs. De sporen zijn overwegend ondiep, op spoor 15 na. Spoor 15 heeft een diepte van circa 20 cm en in de vulling bevonden zich verschillende bakstenen (kaartbijlage 2).

2.3 Bodem

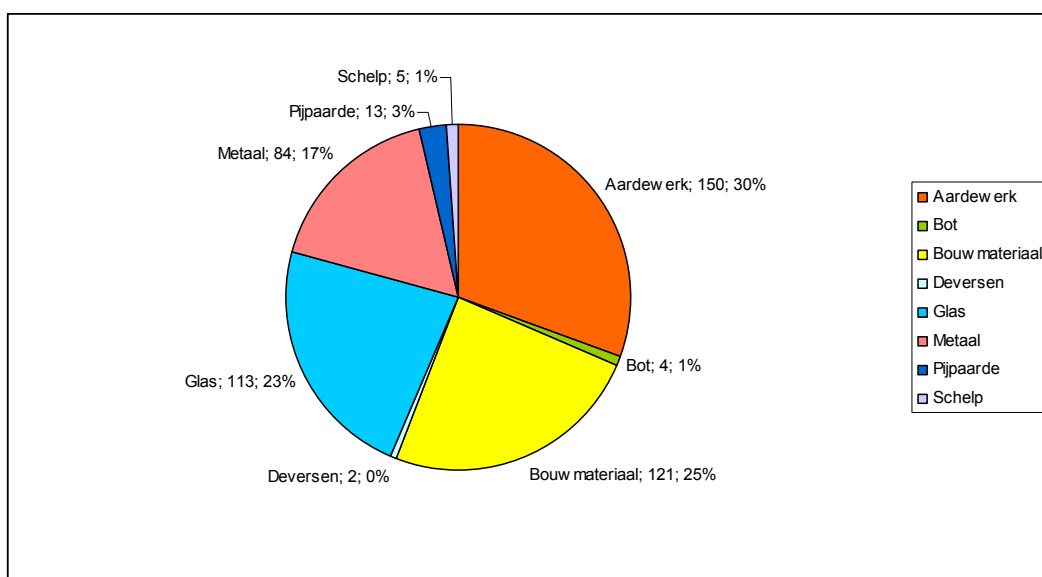
De bodem van het plangebied is opgebouwd uit een pakket zand (Oude Duinen) op veen. Dit profiel is ook bij de opgraving aangetroffen. Vanaf het maaiveld is een pakket zand aanwezig met een dikte van circa 1,1 m. Het zand varieert van matig fijn tot matig grof zand en is sterk geroerd en doorworteld. De bodem is opgebouwd uit verschillende lagen zand met een kleurschakering die sterk varieert. De afwisseling van verschillende lagen varieert sterk: in het noordprofiel zijn 9 verschillende lagen onderscheiden, in het zuidprofiel 15 (bijlage 5). In het zuidprofiel zijn vondsten gedaan die gedateerd worden in de 18^e en 19^e eeuw. Deze bodemopbouw is zeer waarschijnlijk het resultaat van menselijke ingrepen van de laatste tweehonderd jaar in de bodem.

De toplaag van de bodem moet in de laatste eeuwen opgebracht zijn. Indien we de vloerdelen van de sporen 31, 32 en 39 als een voormalig oppervlak beschouwen, dan moet het afdekkende pakket van circa 30 cm de laatste twee eeuwen opgebracht zijn.

Onder het pakket zand bevindt zich veen. De diepteligging ervan varieert. In het noordoostelijke deel van de opgraving bevindt zich het veen zich al in het eerste vlak (4,45 m NAP). In het westelijke deel van de opgraving is het veen niet aangesneden en ligt het daar dieper.

3 Vondstmateriaal

In opdracht van Grontmij heeft ArcheoSpecialisten²² een determinatie uitgevoerd van het vondstmateriaal van de opgraving in Park Brederode (bijlage 8 en 9). Er zijn 483 vondsten verzameld en beschreven (bijlage 8). De onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende materiaalcategorieën.

Afbeelding 3.1 Vondsten opgraving in aantallen en percentages.

Het onderzoek heeft een grootste aantal vondsten opgeleverd. Onder de vondsten bevinden zich echter veel brokjes bouwpuin en mortel. Het werkelijke aantal historische vondsten is gering.

Het aardewerk vormt met 30 % het grootst aantal vondsten. Deze vondstcategorie is het beste te dateren. Het overgrote deel van het aardewerk wordt gedateerd in de 19^e eeuw. Het gaat hier om rood, wit en industrieel wit aardewerk, faïence en Aziatisch porselein. Slechts een klein deel is vroeger te dateren. Zo is een scherp roodbakend aardewerk met mangaanglazuur (vondstnummer 39) te dateren tussen 1500 en 1550. In de waterkelder is een oor van een waterkan (vondstnummer 88) gevonden met eveneens de datering van 1500-1550. De oudste vondst betreft een wandscherf van steengoed uit Siegburg (vondstnummer 93, eveneens uit de waterkelder). Op grond van de uiterlijke kenmerken wordt deze tussen 1325 en 1375 gedateerd.

Het glas bestaat voornamelijk uit vensterglas en (fragmenten van) flessen. Het vensterglas is groen en kan in de 18^e eeuw gedateerd worden. Van de flessen zijn diverse nagenoeg complete exemplaren gevonden. Deze dateren zonder uitzondering uit de eerste helft van de 20^e eeuw.

Het pijpenaarde is de derde vondstcategorie die te dateren is. Er zijn 13 fragmenten gevonden die dateren uit de 17^e eeuw.

²² De determinatie is in 2008 uitgevoerd door S. Ostkamp en J. de Moor. De behandeling van de vondsten in het onderhavige rapport betreft een samenvatting van de verslaglegging van ArcheoSpecialisten.

Het bouw materiaal bestaat uit fragmenten baksteen, fragmenten van tegels en brokjes kalkmortel. Dit duidt normaliter op een bewoning in de 17^e eeuw. De kans is echter groot dat het materiaal hergebruikt is. Derhalve geeft deze vondstcategorie weinig aanwijzingen voor een datering.

De metaalvondsten bestaan hoofdzakelijk uit spijkers. Deze kunnen globaal gedateerd worden tussen 1700 en 1900.

Op basis van de samenstelling van het vondstmateriaal trekt ArcheoSpecialisten de volgende conclusies:

- het aantal historische vondsten is gering;
- het grootste deel van de vondsten heeft geen context (vlakvondst);
- het materiaal heeft weinig nieuwe informatie opgeleverd ten opzichte van het proefsleuvenonderzoek;
- in het vondstmateriaal van de opgraving ontbreekt een duidelijke 17^e eeuwse component. Dit in tegenstelling tot het vooronderzoek (proefsleuf 1 en 2).

4 Interpretatie

Voor de interpretatie van de gegevens uit de opgraving zijn gegevens uit het historisch onderzoek en het proefsleuvenonderzoek samengevoegd.

De hofstede Bloemendaals Begin heeft in de loop der tijd verschillende fasen doorgemaakt. De historische kaarten en informatie tonen aan dat de hofstede Bloemendaals Begin al eind 16^e eeuw in gebruik is geweest als blekerij. Op de historische kaart uit 1599 staat het afgebeeld als een huis met ervoor een stelsel van evenwijdig lopende gietsloten. Bloemendaals Begin zal in de 17^e eeuw zijn gegroeid tijdens de economische bloeiperiode rond Bloemendaal. In de 18^e eeuw trad er een enorme economische recessie op waarbij de gehele nijverheid van blekerijen instortte. Het is niet bekend of op het einde van de 18^e eeuw Bloemendaals Begin een van de zes resterende blekerijen rond Bloemendaal was. De kadastrale minuut uit 1826 geeft aan dat het een groot huis is met twee bijgebouwen: een zuidoostelijk en een westelijk gelegen bijgebouw. De functie van deze gebouwen is niet bekend.

Het onderzoek vond plaats op de geprojecteerde locatie van de hofstede zoals deze is weergegeven op de kadastrale minuut uit 1826: de hofstede met twee bijgebouwen. Proefsleuf 1 (onderzoek 2007) is gesitueerd op de (mogelijke) ligging van het zuidoostelijk gelegen bijgebouw. Proefsleuf 2 ligt tussen de locatie van de hofstede en het westelijke bijgebouw en de opgraving is grotendeels gesitueerd op de mogelijke ligging van het westelijke bijgebouw.

De belangrijkste sporen uit het gravend onderzoek betreffen twee gietsloten (opgraving en proefsleuf 1), de restanten van vloeren met een onderliggend gotensysteem (opgraving), een waterkelder (proefsleuf 2 en opgraving), een aanzet van een gotensysteem (proefsleuf 2), een stenen keldervloer en grondsporen met veel bouwpuin (beide proefsleuf 1).

Het vondstmateriaal van het gehele gravend onderzoek is overwegend te dateren in de 19^e eeuw. Enkele scherven aardewerk wijzen op een bewoning in de 17^e eeuw. Deze zijn hoofdzakelijk aangetroffen in proefsleuf 1 en het oostelijke deel van proefsleuf 2. Eventuele bewoningssporen uit de vroege fasen van Bloemendaals Begin worden dan ook nabij dit deel van het onderzoeksgebied verwacht.

Er zijn twee sloten aangetroffen die geïnterpreteerd zijn als gietsloten. Gietsloot 1 is aangetroffen in proefsleuf 1. Van dit spoor is alleen de beschoeide kopse kant aangetroffen. Van dit spoor zijn verder geen gegevens bekend. Het is niet uitgesloten dat het een gietsloot betreft die in de 17^e eeuw vóór het toen kleinere huis Bloemendaals Begin heeft gelegen. De afbeelding van Bloemendaals Begin op de historische kaart uit 1599 geeft een impressie weer.

Een tweede gietsloot is aangetroffen tijdens de opgraving en ligt tussen de projectie van het westelijke bijgebouw en de hofstede. De sloot heeft een beschoeiing en is over een afstand van 7 meter in noordoostelijke richting te volgen. De vondsten uit de slootvulling in vlak 3 zijn uit de 19^e eeuw. Hieruit kan afgeleid worden dat (een deel) van de sloot nog in de 19^e eeuw open lag. Of ze nog actief gebruikt werd, is niet bekend. De sloot loopt nagenoeg evenwijdig met de sloot uit proefsleuf 1. Gezien de overeenkomsten tussen de sloten qua beschoeiing, breedte, oriëntatie en het vroegere gebruik van de hofstede als blekerij, ligt het voor de hand deze sloten te interpreteren als gietsloten.

Direct ten oosten van het gotensysteem en ten westen van de geprojecteerde ligging van de hofstede is een waterkelder aangetroffen. Deze had een tongewelf en was gefundeerd op een

vlonder van houten planken en balken. Waterkelders zijn geen bijzondere fenomenen. Ze worden niet alleen veelvuldig in stedelijke context aangetroffen (tussen circa 1600 en 1900)²³, maar ook in landelijke context nabij boerderijen en hofsteden zoals in de Leidse Rijn²⁴ of in Tiel²⁵.

De vondst van een 19^e eeuwse stukje aardewerk in de insteek en de 19^e eeuwse vondsten in de waterkelder duiden op een algemene datering en gebruik van de kelder in de 19^e eeuw. Het primaire doel van een waterkelder is de gebruiker het gehele jaar te voorzien van een bepaalde hoeveelheid water. Het is niet bekend of de kelder de hofstad uitsluitend voorzorg van water voor huishoudelijk gebruik. Watervoorziening voor lichte industrie of nijverheid is niet uit te sluiten.

De relatie tussen de gietsloot uit de opgraving en de waterkelder is niet geheel duidelijk. Het lijkt erop dat de waterkelder de sloot net aansnijdt. Tussen de kopse kant van de sloot en de waterkelder zijn de restanten van beschoeiing aangetroffen. Of deze beschoeiing bij de sloot hoorde of dat deze diende als een soort waterkering voor de aanleg van de waterkelder, kon niet achterhaald worden vanwege het wateroverlast tijdens de opgraving. Het lijkt er in ieder geval op dat de waterkelder jonger is dan de sloot.

In het oostelijke deel van proefsleuf 2 is tussen de waterkelder en de geprojecteerde ligging van de hofstede een klein deel van een goot aangesneden. De opbouw ervan lijkt op het gotensysteem in het westelijke deel van de opgraving. De goot is niet verder onderzocht maar heeft mogelijk dezelfde datering als het gotensysteem.

De geprojecteerde ligging van het zuidwestelijk gelegen bijgebouw lijkt bevestigd te worden door de aanwezigheid van een stenen keldervloer in proefsleuf 1. De daarbij aangetroffen grondsporen met bouwpuin wijzen waarschijnlijk op uitbraaksporen en hergebruik van bouwmaterialen als bakstenen. Van het zuidwestelijke bijgebouw zijn geen sporen aangetroffen die duiden op de bouwwijze van het gebouw. Zo zijn er bijvoorbeeld geen uitbraaksleuven gesignaleerd die wijzen op een (zware) stenen fundering.

Ter hoogte van de geprojecteerde ligging van het westelijke bijgebouw zijn tijdens de definitieve opgraving resten van een vloer en een daaronder gelegen gotensysteem aangetroffen. Het gotensysteem is in twee fasen aangelegd: eerst een zuidoost-noordwestelijk georiënteerd deel en later een noordoost-zuidwestelijk georiënteerd deel. Op het kruispunt is een put aanwezig die waarschijnlijk vanaf het vloerniveau toegankelijk was. De put betreft waarschijnlijk een overloop en/of een bezinkput. Deze put is geïntegreerd aangelegd in de eerste fase van het gotensysteem. De tweede fase is hier koud op aangelegd. Het verschil in fasering blijkt ook uit het oversnijden van de insteeken van de twee goten.

Het vloerdeel boven de goot uit de tweede fase is haaks aangelegd op de overige twee vloerdeelen. Het lijkt er dan ook op dat de vloeren ooit een geheel hebben gevormd. Voor het aanleggen van een nieuw stuk goot is de vloer open gebroken geweest en is het daarna gedicht waarbij de stenen dwars op de bestaande vloer zijn gelegd. Vondsten tussen de vloer en het gotensysteem zijn te dateren tussen 1800 en 1850. De aanleg van de vloer en dus waarschijnlijk ook van de aanvulling op de bestaande goot heeft in ieder geval na 1800 plaats gevonden. Gezien de overeenkomst in materiaal tussen de twee goten, is het waarschijnlijk dat ze binnen een kort tijdsbestek na elkaar zijn aangelegd.

Onder een ander vloerdeel is een scherf aardewerk gevonden die gedateerd is tussen 1850 en 1900. Deze scherf is afkomstig uit de insteek van een kleine bakstenen constructie. Dit houdt in dat de bakstenen constructie, en het daarboven gelegen vloerdeel, is aangelegd in de tweede helft van de 19^e eeuw.

²³ Mededeling P. Bitter, stadsarcheoloog van Alkmaar, 31 augustus 2008.

²⁴ Mondelinge mededeling M. Hendriks BAAC, februari 2011.

²⁵ Opgraving Houten-Tieland 1987, ongepubliceerde opgraving ROB.

Uit hoogtemetingen blijkt dat het water in het gotensysteem via de centrale put in de noordwestelijke goot afliep. Zodoende kunnen dan drie toevoerleidingen en een afvoerleiding worden onderscheiden. Het systeem diende natuurlijk om water op een ordelijke manier af te voeren, zodat er geen wateroverlast ontstond aan het oppervlak. Gezien de drie toevoerleidingen zullen er ook drie locaties zijn geweest waarvan het water werd afgeleid. Binnen het onderzoeksgebied zijn er helaas geen aanwijzingen gevonden die duiden op de redenen van waterafvoer (aansluiting dakgoten, aansluiting op de waterkelder, wasactiviteiten?).

De locatie van de twee bijgebouwen van de hofstede Bloemendaals Begin lijken bevestigd te worden door de resultaten van de opgraving en het proefsleuvenonderzoek uit 2007. Gezien de nauwkeurigheid van de kadastrale minuut uit het begin van de 19^e eeuw is het aannemelijk dat de geprojecteerde locatie van Bloemendaals Begin correct is.

5 Conclusies

Op basis van de gegevens van de opgraving uit 2008 kan er een antwoord gegeven worden op de onderstaande onderzoeksvragen.

Wat zijn de afmetingen van de waterkelder?

De waterkelder had een lengte van 5,75 m, een breedte van 2,85 m en een hoogte van 1,30 m (zonder tongewelf 0,79 m).

In welke periode is de waterkelder in gebruik geweest?

De vondsten in en rondom de waterkelder duiden op een gebruik van de waterkelder in de 19^e eeuw. Dendrochronologisch onderzoek heeft helaas geen datering opgeleverd.

Wat is de bouwtijd en bouwkundige constructie van de waterkelder?

Op basis van een 19^e eeuwse vondst in de insteek van de waterkelder kan deze gedateerd worden in de 19^e eeuw. Een nauwkeurigere datering is niet mogelijk.

De waterkelder heeft een tongewelf en een kelderdeel. In het tongewelf is een mangat aanwezig en in de kelder twee goten (een voor de toevoer en een als overloop). De kelder is van binnen bepleisterd om hem waterdicht te maken. De waterkelder is gefundeerd op een houten platvorm. Deze bestond uit planken en dwarsbalken.

Bevinden er zich nog andere structuren in het onderzoeksgebied?

Binnen het onderzoeksgebied is een gietsloot en vloeren met daaronder een gotensysteem aangetroffen.

Zo ja, wat is de bouwkundige constructie, functie en datering ervan?

Over de volledig opgegraven lengte van 7 m is de beschoeiing van een sloot aangetroffen. De vondsten uit de 19^e eeuw uit de slootvulling duiden erop dat deze tot in de 19^e eeuw open heeft gelegen. De ouderdom van de sloot is niet bekend. De sloot is noordoost-zuidwest georiënteerd. Deze sloot is geïnterpreteerd als gietsloot.

Ter hoogte van de geprojecteerde ligging van het westelijke bijgebouw van de hofstede zijn de resten van drie stenen vloeren aangetroffen met daaronder een gotensysteem. Het gotensysteem bestaat uit vier afvoergoten en een centrale put (bezinkput?). De goot loopt in noordwestelijke richting af. Uit de bouwkundige constructie is op te maken dat het gotensysteem in twee fasen is aangelegd. De vloeren hebben waarschijnlijk een grote vloer gevormd. De aanleg van de tweede fase is terug te zien in de aanleg van een vloer: hier zijn de stenen teruggedegd haaks op het bestaande verband. Op basis van de vondsten (datering 1800-1850 en) tussen de vloeren en het gotensysteem, is het mogelijk dat het geheel is aangelegd in de 19^e eeuw. Een vondst (datering 1850-1900) in een spoor onder een vloerdeel wijst op een toevoeging in de tweede helft van de 19^e eeuw.

Behoren deze structuren tot de hofstede Bloemendaals Begin?

Zeer waarschijnlijk kunnen alle bovengenoemde sporen gerekend worden tot de hofstede Bloemendaals Begin. De eerste gietsloot behoort vermoedelijk bij de vroege fase van de hofstede toen deze nog fungeerde als blekerij. De westelijk aangetroffen vloerdelen met de daaronder liggende gotensysteem liggen op de locatie van de geprojecteerde westelijke bijgebouw. Op basis hiervan mag verondersteld worden dat de geprojecteerde ligging van de hofstede Bloemendaals Begin ook de juiste ligging is.

De waterkelder en het aangesneden kleine deel van de goot bevinden zich tussen het hoofgebouw en het westelijk gelegen bijgebouw. Gezien de ouderdom van de waterkelder (na 1800) is het zeer waarschijnlijk dat deze gerelateerd is aan de 19^e eeuwse fase van de hofstede.

Wat is de bodemopbouw en gaafheid van het bodemprofiel?

De bodem van het plangebied is opgebouwd uit een pakket zand (Oude Duinen) op veen. Het zand varieert van mafig fijn tot matig grof zand en is sterk geroerd en doorworteld. Het zandpakket heeft een dikte van minimaal 1,1 m. Over een korte afstand blijkt de bodemgelaagdheid in het zand sterk te variëren. Dit is zeer waarschijnlijk het resultaat van menselijke ingrepen van de laatste twee honderd jaar in de bodem. Onder het zand bevindt zich veen. De diepteligging van het veen varieert: in het noordoostelijk deel van de opgraving is het al in het eerste opgravingsvlak aangesneden, in het westelijke deel niet.

Literatuur

Alders, G.P. 2005. Cultuurhistorisch kader voor de ontwikkeling van deelgebied IV "Duin en Beek" Park Brederode te Bloemendaal. SCHN-rapport cultuurhistorie 2.

Jansen, H. 2007a. *Archeologisch onderzoek Park Brederode, Bloemendaal. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven en grondradaronderzoek*. Grontmij Archeologische Rapporten 464, Houten.

Jansen H. 2008. *Programma van Eisen DO. Park Brederode, Bloemendaal*. GM|PvE 147, Houten.

Post, W. 1992. Buitenplaatsen van Bloemendaal. Haarlem

Zaal, R.M.G.M. 2005. *Cultuurhistorisch kader voor de ontwikkeling van deelgebied IV Duin en Beek te Bloemendaal*. SCENH-rapport cultuurhistorie 2.

Bronnen

Beeldbank Hoogheemraadschap van Rijnland
<https://kunstschatten.mindbus.nl> – februari 2011

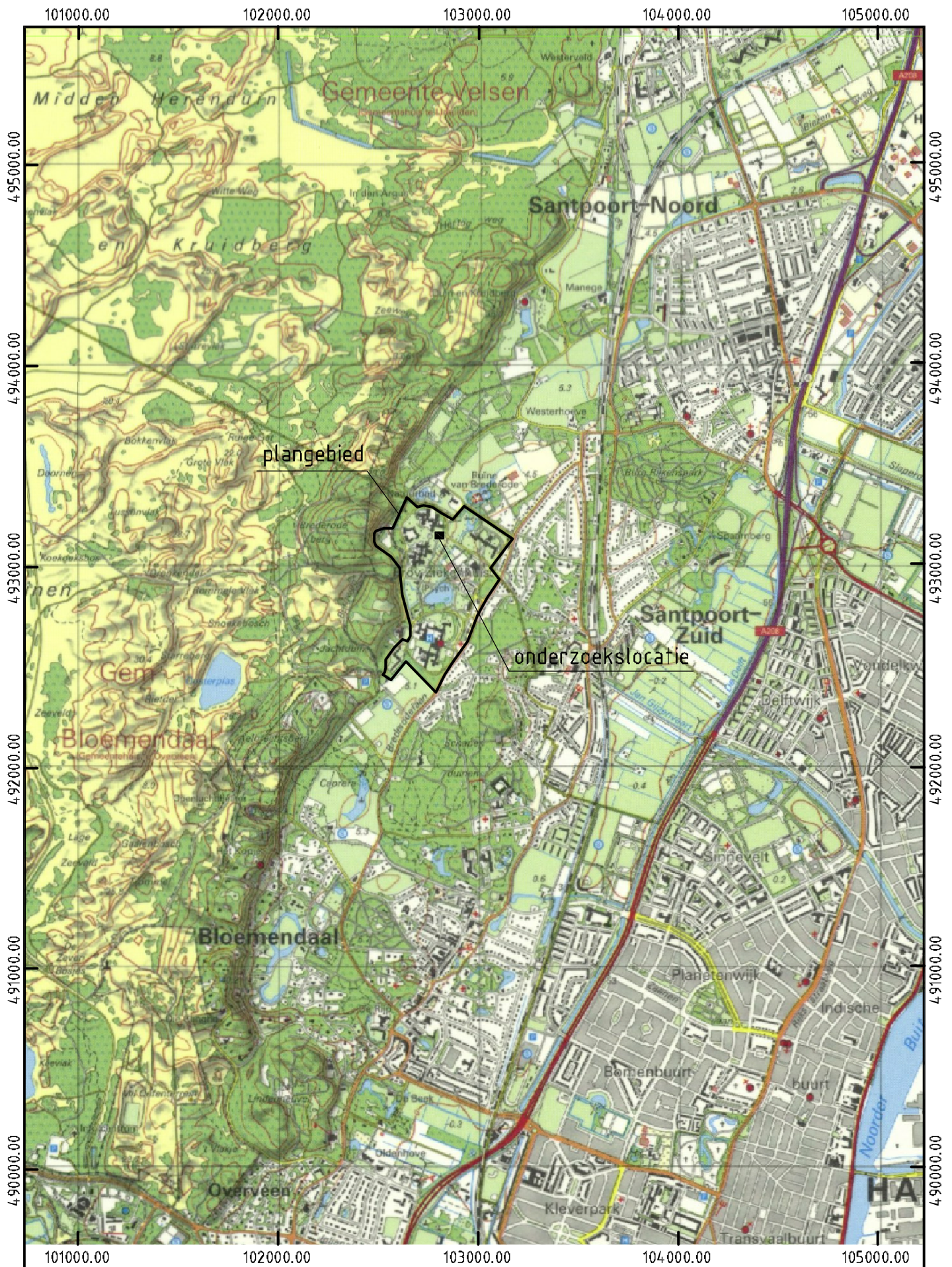
WatWasWaar
www.watwaswaar.nl – februari 2011

Wikigallery
www.wikigallery.org – februari 2011

Bijlage 1

Locatie plangebied

Bron: Topografische Dienst Nederland
 Kaart 25A Haarlem, uitgave 2004

Ligging locatie

schaal 1 : 25000

a.n. 232123 /

bijlage 1

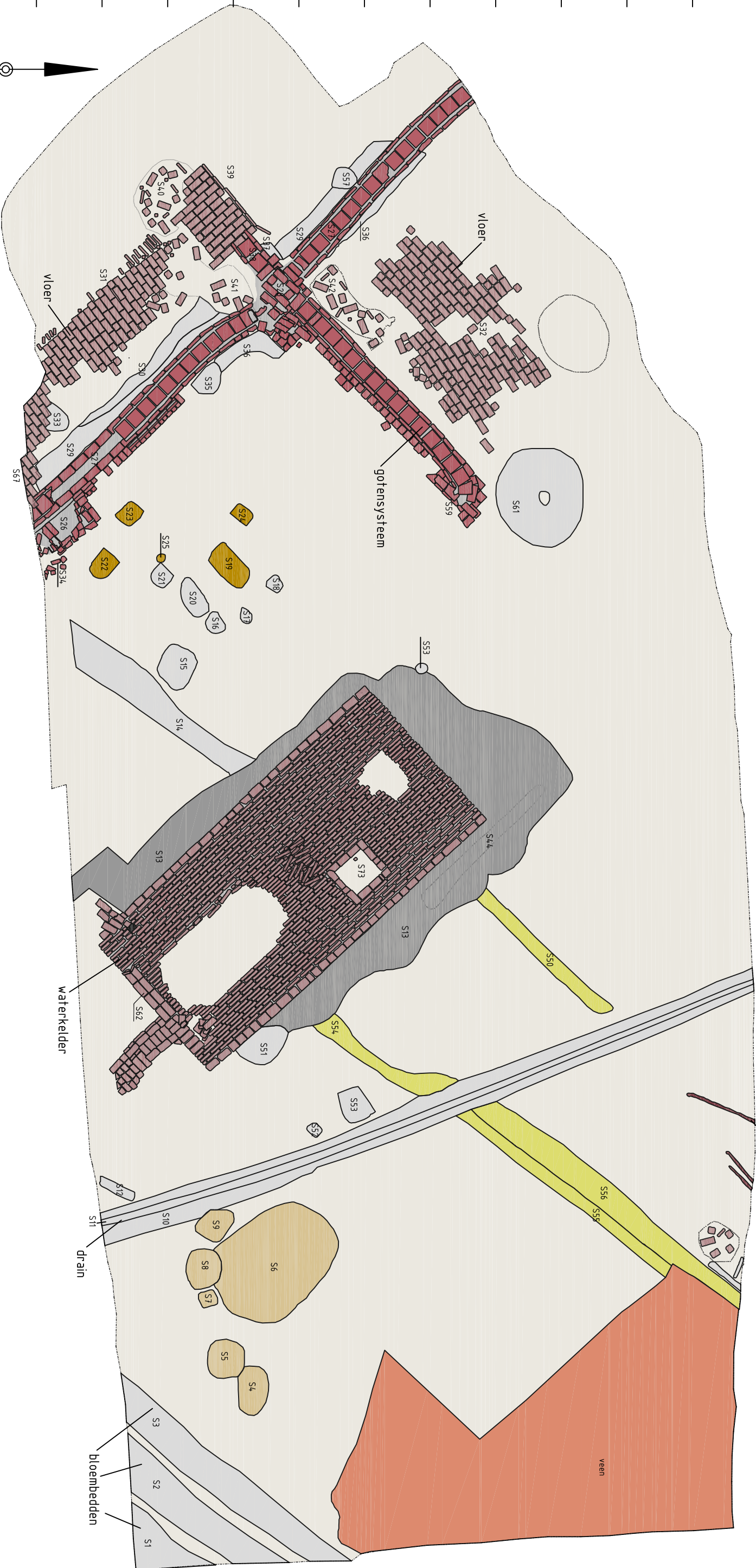
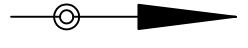
Bijlage 2

Alle sporenkaart vlak 1

493.158 493.160 493.162 493.164 493.166 493.168 493.170

102.774 102.776 102.778 102.780 102.782 102.784 102.786 102.788 102.790 102.792 102.794 102.796

Legenda

- baksteen
- insteek constructies
- sporen met venige vulling
- veen
- sporen met houtskool
- greepel
- sporen overig
- S1 spoornummer

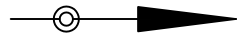
Bijlage 3

Alle sporenkaart vlak 2

493.158 493.160 493.162 493.164 493.166 493.168 493.170

102.774 102.776 102.778 102.780 102.782 102.784 102.786 102.788 102.790 102.792 102.794 102.796

Legenda

- baksteen
- insteek constructies
- sporen met vengje wulling
- veen
- sporen met houtskool
- greppel
- sporen overig
- spoornummer
- aflooprichting goot

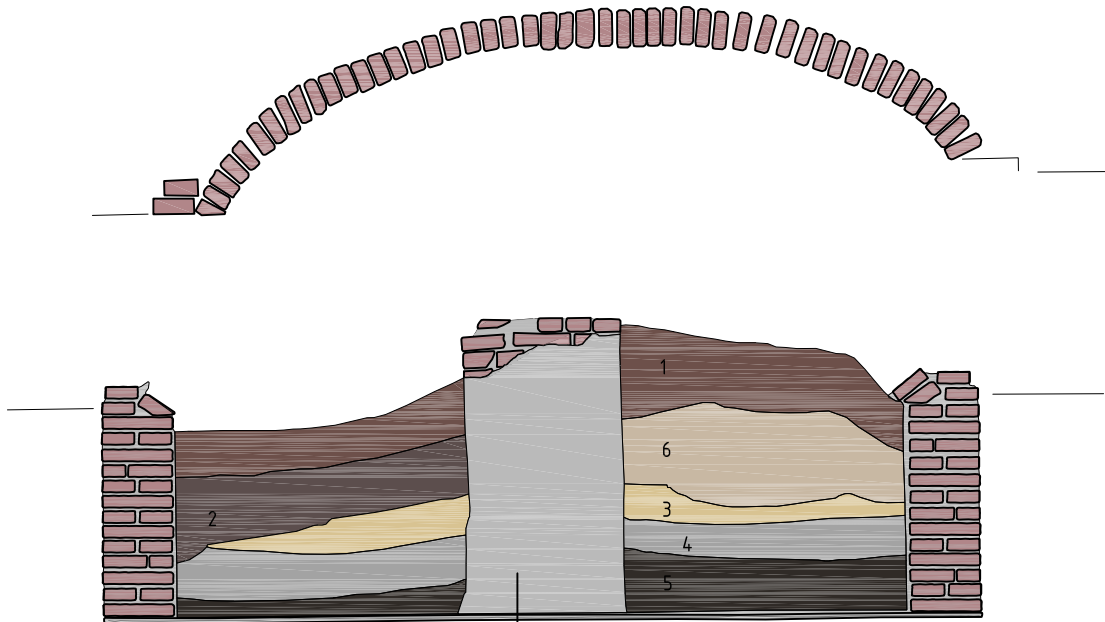
Bijlage 4

Profiel waterkelder

\\ALKDC02\PROJECTEN\242540\ARCHEOLOGIE\AUTOCAD\VOOR ED\TNO24.11.DWG, BIJLAGE 4, 2/23/2011 11:14, Tolboom, Ed, Cluster Midwest locatie Houten 030-6344.700

West

Oost

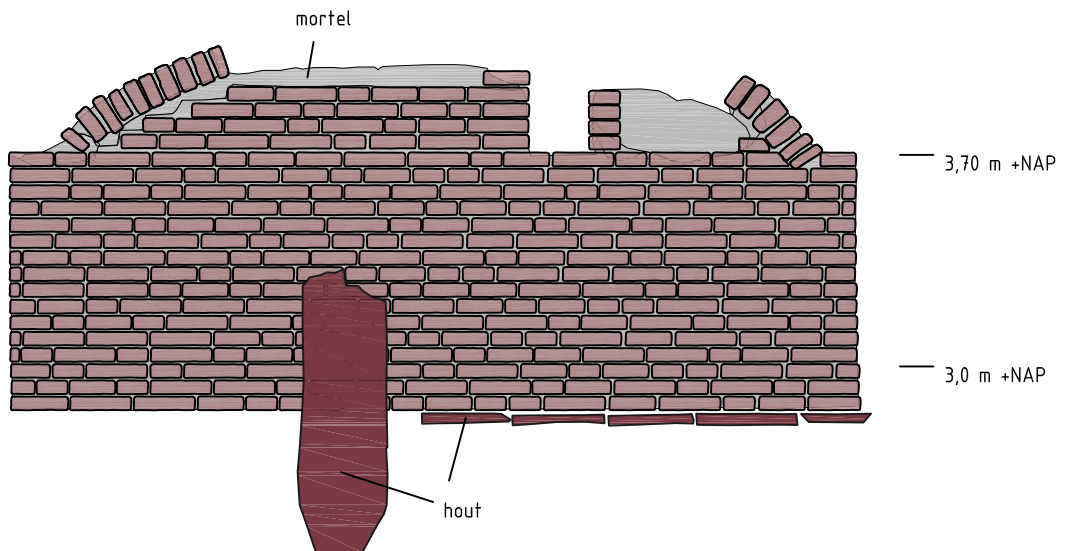
Legenda

- 1 donker bruingrijs zand
- 2 donkergrijs beige zand met fragmenten mortel
- 3 lichtgrijs beige zand met schelpresten
- 4 grijs zand
- 5 sterk humeuze slurrige
- 6 beige grijs zand gemeleerd met donkergrijs zand

bepleisterde poer

Oost

West

mortel

hout

3,70 m +NAP

3,0 m +NAP

Park Brederode, Bloemendaal

Profiel en achterzijde waterkelder

bijlage 4

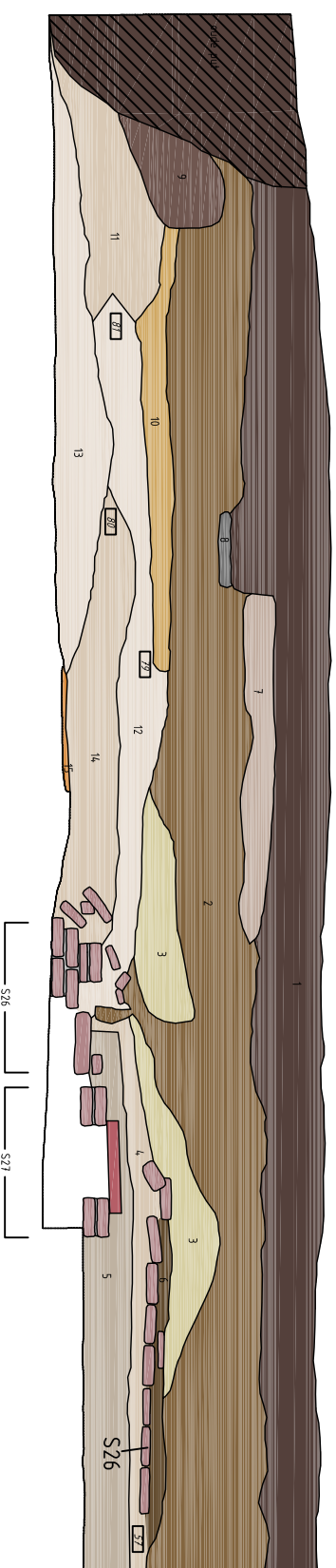
SCHAAL 1:25

Bijlage 5

Bodemprofielen

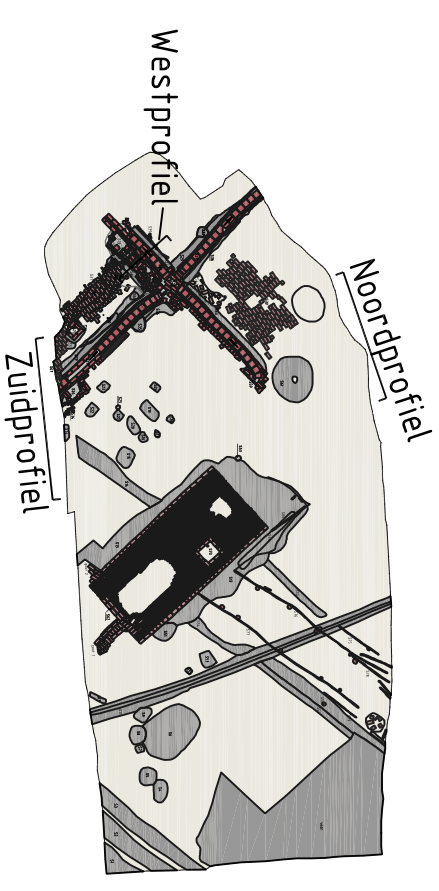
ZUIDPROFIEL

12,10 m (oost)

17,50 m (west)

4,50m+NAP

Locatieoverzicht schaal 1:250

01 donker bruin zwart humeus zand (bouwvoor)	09 donker bruin humeus zand
02 donker bruin beige bont gemeleerd zand	10 beige geel fijn zand
03 beige licht grijs fijn zand	11 beige bruin gemeleerd zand
04 beige geel zand	12 beige licht bruingrijs zand
05 licht bruin licht grijs zand	13 licht bruingrijs beige zand
06 donker bruin zand	14 beige bruin grijs zand + roestvlekken
07 licht bruin grijs zwak humeus zand	15 huttenleem
08 donker bruin grijs gemeleerd zand	▣ S26 vondstrummer
	S26 spoornummer

NOORDPROFIEL

16,50 (west)

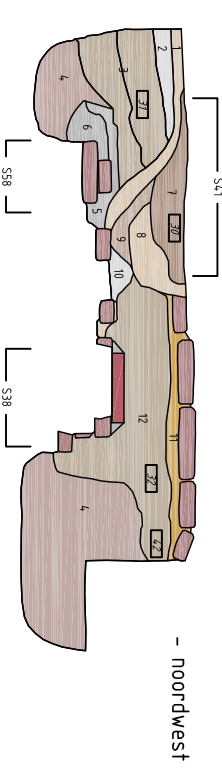
12,10 (oost)

4,50m+NAP

01 bouwvoor (donkerbruin zwart humeus zand)
02 lichtgrijs zand
03 grijs zand
04 geel zand
05 bruin zand
06 beige tot beige geel zand
07 grijs zand (oud oppervlak?)
08 bruin zand (oud oppervlak?)
09 beige zand (natuurlijke ondergrond)

WESTPROFIEL

zuidoost -

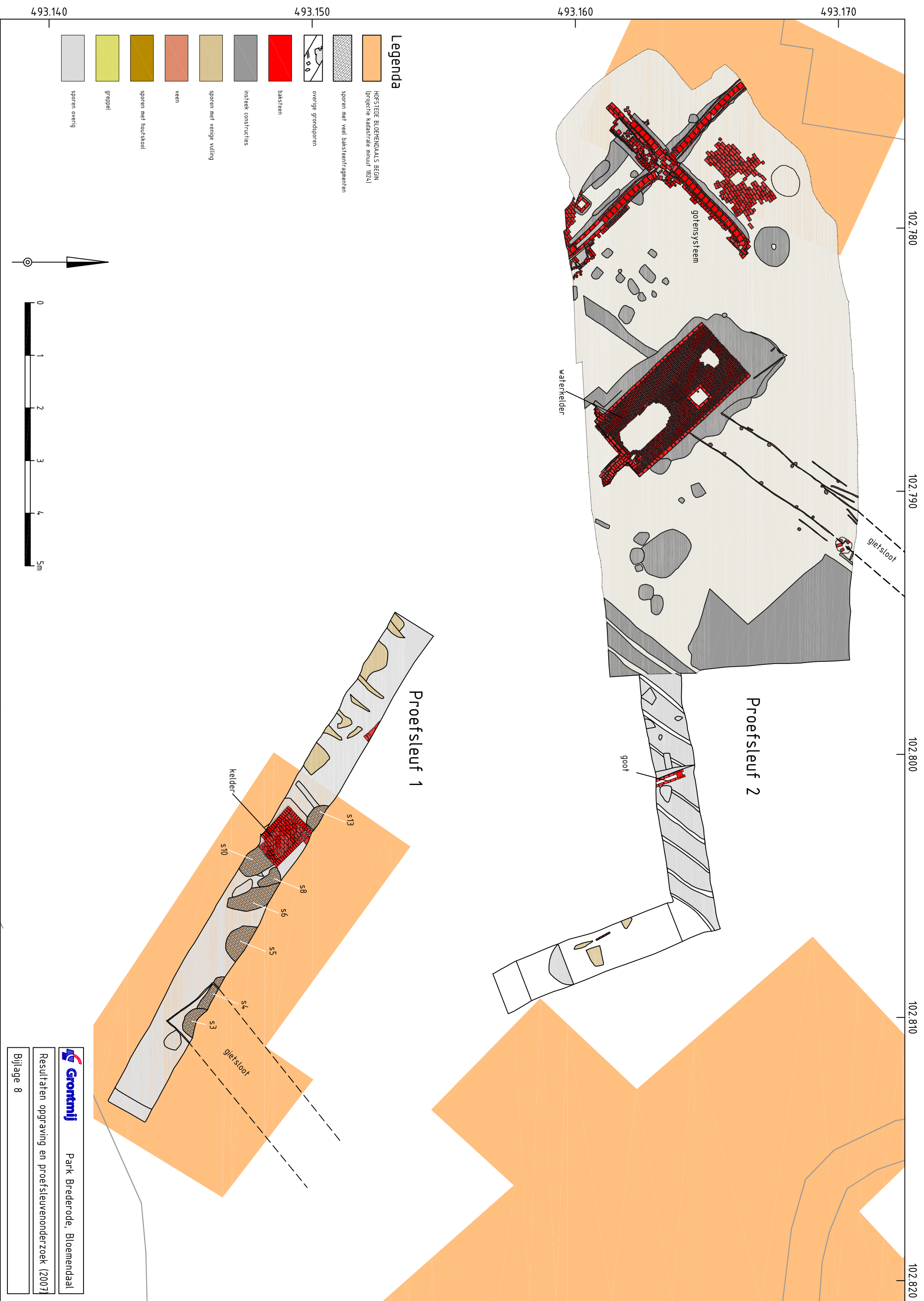
- noordwest

01 beige licht bruin zand
02 licht grijs gemeleerd zand + mortelbrokjes
03 licht bruin/licht grijs zand + baksteenbrokjes + mortelgruis
04 licht bruin/licht grijs zand (natuurlijk)
05 grijs zand
06 licht grijs/grijs zand] insteek S58
07 bruingrijs zand + mortelgruis
08 beige licht bruin zand + baksteenbrok
09 licht bruin grijs zand + mortelgruis
10 mortelplak - vermoedelijk werkvloertje
11 licht bruingeel zacht zand
12 licht bruin licht grijs gemeleerd zand + baksteenbrokjes + mortelgruis
13 beige licht bruin zand
▣ S26 vondstrummer
S26 spoornummer

Bijlage 6

Resultaten gravend onderzoek

Bijlage 7

Sporenlijst

Projectnaam: Bloemendaal – Park Brederode		Plaats: Bloemendaal		Controle:
Projectnummer: 242540		Gemeente: Bloemendaal		
Ciscode: 27216	Jaar: 2008	Toponiem: Park Brederode		

Spoornummer	Put	Vlak	Vondstnummer	Kleur	Materiaal	NAP	Omschrijving
1	1	1		donkerbruin grijs gevlekt	humeus zand met puin en portelresten	4,52	bloembed van moestuin
2	1	1		bruin grijs gevlekt	humeus zand met puin en portelresten	4,52	bloembed van moestuin
3	1	1		ruin grijs gevlekt	humeus zand met puin en portelresten	4,52	bloembed van moestuin
4	1	1	12	donkerbruin grijs	zand	4,52	baksteen in vulling
5	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,55	vulling veenwinput
6	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,55	
7	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,55	bodem tot in het veen
8	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,55	
9	1	1		bruigrijs	zand	4,55	bodem tot in het veen
10	1	1		donkerbruin grijs met beige gemengd	zand	4,55	insteek drain
11	1	1		oranje	keramiek		buis (drain) doorsnede 20 cm
12	1	1		donkerbruin grijs	zand		
13	1	1	87	lichtgrijs gemengd	zand	4,72	insteek waterkelder
14	1	1		grijs bruigrijs	zand	4,72	greppel, met spikkels houtskool
15	1	1	15	bruin grijs	zand, met veenresten	4,73	homogene vulling
16	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,73	met een spikkeltje houtskool, brokjes baksteen en mortel
17	1	1	19	donkerbruin grijs	zand	4,73	
18	1	1		bruin grijs	zand met veenresten	4,74	bodem tot in het veen gegraven, met brokjes puin
19	1	1	16	donkerbruin grijs	zand	4,72	met spikkels baksteen en houtskool
20	1	1		donkerbruin grijs	zand	4,73	met brokjes mortel en baksteen
21	1	1		donkergrijs bruin	zand met brokjes veen	4,73	

Projectnaam: Bloemendaal – Park Brederode		Plaats: Bloemendaal		Controle:
Projectnummer: 242540		Gemeente: Bloemendaal		
Ciscode: 27216	Jaar: 2007	Toponiem: Park Brederode		

Spoornummer	Put	Vlak	Vondstnummer	Kleur	Materiaal	NAP	Omschrijving
22	1	1	-20	licht tot donder grijs	zand	4,75	met houtskool
23	1	1	-	grijs tot lichtgrijs	zand	4,74	fragmenten gele baksteen en houtskool
24	1	1	-	donkergrijs gevlekt	zand met veenresten	4,75	met houtskool
25	1	1	-	donker bruin	zand	4,73	met houtskool
26	1	1	-	grijs en rood	zand en baksteen		bouwsel aangoot, vloertje?
27	1	1	-	rood	baksteen	4,79	goot
28	1	1	-9, 67, 69, 70, 71	rood	baksteen	5,06	afvoer goot
29	1	1	-35, 63	grijs	zand	4,95	insteek goot
30	1	1	-62	donker grijs	zand	4,95	insteek goot
31	1	1	-	rood grijs	baksteen	4,87	vloer
32	1	1	-27	rood grijs	baksteen	5,18	vloer
33	1	1	-	grijs	zand	4,97	
34	1	1	-	rood	baksteen	5,11	losse bakstenen
35	1	1	-56	grijs	zand	4,75	
36	1	1	-41	grijs	zand	4,76	insteek goot S27
37	1	1	-43	grijs	zand	4,90	insteek
38	1	1	-	rood grijs	baksteen	4,95	goot
39	1	1	34	rood grijs	baksteen	5,15	vloer
40	1	1	-	rood en grijs	baksteen en zand	4,87	zone baksteen en puin

Projectnaam: Bloemendaal – Park Brederode		Plaats: Bloemendaal		Controle:
Projectnummer: 242540		Gemeente: Bloemendaal		
Ciscode: 27216	Jaar: 2007	Toponiem: Park Brederode		

Spoornummer	Put	Vlak	Vondstnummer	Kleur	Materiaal	NAP	Omschrijving
41	1	1	30, 34	rood	baksteen	5,0	zone met baksteen(fragmenten)
42	1	1	18, 42	roob	baksteen		zone met baksteen(fragmenten)
43	1	1					
44	1	1		bruingrijs	zand	4,67	verkleuring in insteek (spoor 80)
45	1	1					vervallen
46	1	1					vervallen
47	1	1					vervallen
48	1	1		grijs	zand	4,66	greppel
49	1	1					vervallen
50	1	1					vervallen
51	1	1		grijs bruin	zand	4,75	spoor in insteek
52	1	1		grijs bruin	zand	4,58	
53	1	1	60	grijs bruin	zand	4,61	
54	1	1	65	grijs bruin	zand	4,63	greppeltje
55	1	1		grijs bruin		4,51	greppeltje
56	1	1		grijs bruin		4,50	greppeltje
57	1	2	26	bruin grijs	zand	4,89	spoor in insteek S29
58	1	2	24	rood	baksteen	4,90	concentratie bakstenen
59	1	1	55	rood	baksteen	4,85	goot
60	1	1		grijs	zand	4,95	insteek goot s59
61	1	1	-	grijs bruin	zand	5,00	

Projectnaam: Bloemendaal – Park Brederode		Plaats: Bloemendaal		Controle:
Projectnummer: 242540		Gemeente: Bloemendaal		
Ciscode: 27216	Jaar: 2007	Toponiem: Park Brederode		

Spoornummer	Put	Vlak	Vondstnummer	Kleur	Materiaal	NAP	Omschrijving
62	1	1	47, 82, 83, 92, 93, 95, 104, 105	rood	baksteen	5,04	waterkelder
63	1	1		grijs bruin	zand met veenresten	4,76	onderkant goot, met mortel en baksteenfragmenten
64	1	2	64	donkerbruin grijs	zand met veenresten	5,03	met resten van baksteen en mortel
65	1	2		bruin	zand, humeus	4,84	insteek
66	1	2	57	gruis bruin	zand	4,69	
67	1	1	74	rood grijs	baksteen	4,83	vloer
68	1	1	58				
69	1	1	68				
70	1	2		rood	baksteen		put?
71	1	2		rood	baksteen	4,89	met mortel
72	1	2	73	donker bruin	zand	4,93	insteek S70, humeus
73	1	1		rood	baksteen		mangat waterkelder
74	1	3	(76 en 77)	oranje	leem	4,38	
75	1	3		bruin	hout	4,35	beschoeiing
76	1	3		bruin	hout	4,29	beschoeiing
77	1	3	102, 103	bruin	hout	4,29	beschoeiing
78	1	3	102, 103	bruin	hout	4,04	beschoeiing
79	1	3		bruin	hout	4,43	beschoeiing
80	1	3		bruin	hout	4,38	beschoeiing

Bijlage 8

Vondstenlijst

LOCATIE	PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	VONDSTNR	VOLGNR	INHOUD	BAKSEL/MAT.SOORT	AARDEWERK-ONDERDEEL	OPMERKING	BEGIN DAT	EIND DAT	AANTAL	GEWICHT	DOOSNR	SPECIALIST
BLO 08b	1	1		1	1	AW	iw	wand		1800	1900	1	9		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			4	1	BW	wandtegel		hoekvulling: spinnenkopje, = 1	1650	1750	2	66		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	3	20		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	2	BW	tegel			1700	1800	1	17		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	3	AW	s2		Keulse pot en Frechen kan	1700	1800	2	18		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	4	AW	iw			1800	1900	1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	5	AW	w		nederrijns bord	1800	1850	3	67		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			5	6	AW	r			1750	1850	5	240		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			6	1	AW	w		rijnlans bord	1800	1850	1	187		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			7	1	MT	divers		verroeste knoop en een	1950	2000	2	30		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			7	1	GLS	gl	complete vormen	twee recente fiessen	1900	2000	2	981		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			7	2	DIV	divers		plastic knoop en een	1950	2000	2	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	1	PYP	pijpaarde		pijpensteel	1700	1800	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	2	MT	ijzer		spijkers	1700	1800	2	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	3	MT	ijzer		spijkers	1700	1800	9	76		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	4	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	5	PYP	pijpaarde		pijpensteel	1700	1850	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	9	6	BW	tegel		tegel	1700	1800	1	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			10	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	2	25		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			12	1	AW	iw			1850	1950	7	82		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			12	2	AW	r		bakpan	1600	1800	1	31		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		4	12	3	BW	baksteen + mortel		brokjes baksteen en mortel	1600	1800	7	18		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		4	12	3	GLS	gl		vensterdglas	1600	1700	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		4	12	4	AW	r			1700	1800	2	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		4	12	4	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	12		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	1	AW	iw	rand	bord	1800	1900	2	58		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	2	AW	r	rand	nederrijns bord	1800	1850	3	74		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	3	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	19		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	4	AW	r	wand		1750	1850	3	34		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	5	PYP	pijpaarde		pijpenstelen	1700	1800	2	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1		13	6	BW	mortel + natuursteen		brok mortel en brok vuursteen	1700	1900	2	83		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	1	15	15	1	AW	r	steel	steel van een bakpan	1750	1850	1	274		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		19	16	1	BW	baksteen + mortel		brokjes baksteen en mortel	1700	1900	5	19		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		19	16	2	AW	iw	wand		1800	1900	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		19	16	3	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	42	18	1	BW	mortel		recente afwerklaag	1850	1950	1	45		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	42	18	2	GLS	gl	wand	recente fles	1850	1950	1	21		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	17	19	1	AW	r	wand	kookpot met uitwendig	1800	1900	1	21		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	17	19	2	BW	mortel			1700	1900	1	24		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		20	1	AW	w	rand	Frankfurter aardewerk	1800	1850	1	24		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	2	GLS	glas		vensterglas	1850	1950	4	7		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	3	BW	baksteen		brokje baksteen	1600	1800	1	15		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	4	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	3	31		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	5	AW	w	rand	melkkan met uitwendig	1800	1900	3	20		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	6	AW	r	wand	kom en melkkan	1800	1900	9	54		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	7	AW	iw	wand	thee- of koffiekop	1850	1950	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	8	GLS	gl		vensterglas	1850	1950	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	3	22	20	9	MT	ijzer		spijkers	1800	1950	2	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			22	1	GLS	gl	rand	fles of karaf	1800	1900	9	24		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			22	2	AW	r	wand		1700	1850	5	59		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			22	3	AW	w	wand		1700	1850	1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			23	1	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	12		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		58	24	1	GLS	gl		vensterglas	1800	1900	1	6		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		58	24	2	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	2	25		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			25	1	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	1	10		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		57	26	1	PYP	pijpaarde		pijpensteel	1700	1850	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		32	27	1	AW	w	wand		1800	1900	1	22		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	41	30	1	SCHHELP						1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			31	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	12		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			32	1	BT	bot		wervel			1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			32	2	AW	r		nederrijns bord	1800	1850	2	59		1 S. Ostkamp

LOCATIE	PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	VONDSTNR	VOLGNR	INHOUD	BAKSEL/MAT.SOORT	AARDEWERK-ONDERDEEL	OPMERKING	BEGIN DAT	EIND DAT	AANTAL	GEWICHT	DOOSNR	SPECIALIST
BLO 08b	3			32	3	AW	iw			1800	1900	1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	30	34	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	9		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	29	35	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			37	1	BW	mortel		recente afwerklaag	1850	1950	1	30		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			37	2	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	41		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			38	1	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	3	30		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			39	1	GLS	gl	wand	fles	1750	1850	4	40		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			39	2	AW	r	wand	bloempot	1950	1950	1	17		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			39	3	AW	r	wand	inwendig loodglazuur met	1500	1550	1	34		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			39	4	MT	ijzer		7 spijkers en een ring	1800	1900	8	158		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		36	41	1	GLS	gl		vensterglas	1700	1800	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		36	41	2	BW	mortel en tegel		oa. splinter van een recente	1700	1950	2	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	1	BW	dakpan		grijze golfpannen	1800	1900	13	1349		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	2	BW	mortel			1800	1900	2	64		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	3	GLS	gl	wand	groene cilindrische fles	1800	1900	1	23		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	4	AW	w	rand	groen geglazuurde kom of	1800	1900	1	34		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	5	MT	ijzer		spijkers	1800	1900	10	70		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			42	6	GLS	gl		recent vensterglas	1900	2000	18	37		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			42	7	BW	natuursteen		lei			10	49		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			42	8	BW	dakpan/baksteen			1800	1950	2	143		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			42	9	BW	mortel			1700	1900	1	48		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			42	10	BW	tegel			1700	1800	1	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	11	AW	r	wand		1700	1900	3	31		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	12	AW	w	wand		1800	1900	1	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		42	13	AW	iw	wand		1800	1900	2	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	37	43	1	BW	baksteen + mortel			1700	1800	5	37		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		44	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		44	2	BW	baksteen/mortel		brokjes mortel en baksteen	1700	1800	5	84		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1		45	1	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	4	37		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2		46	1	BW	natuursteen					1	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	62	47	1	MT	ijzer		spijkers	1700	1900	5	31		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2		48	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	9		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			48	2	GLS	glas		recent vensterglas	1900	2000	1	16		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			48	3	BW	baksteen en			1700	2000	6	110		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			50	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	27		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			50	2	BW	divers		brokjes mortel, baksteen en lei	1700	1900	9	185		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	59	55	1	GLS	gl	wand	fles	1700	1800	1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	35	56	1	AW	iw	wand		1800	1900	1	9		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	35	56	2	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	17		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		68	58	1	AW	w		rijnlants bord	1800	1850	1	6		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		53	60	1	AW	iw	wand		1800	1900	3	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		53	60	2	AW	iw	wand		1800	1900	2	6		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		30	62	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	9		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		29	63	1	MT	ijzer		spijker	1700	1900	1	7		1 S. Ostkamp
BLO 08b			64	64	1	BT	bot		dierlijk bot			1	13		1 S. Ostkamp
BLO 08b			64	64	2	MT	ijzer		een schakel en een	1700	1900	2	105		1 S. Ostkamp
BLO 08b			64	64	3	AW	iw	wand		1800	1900	3	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b			64	64	4	AW	r	wand		1750	1850	3	15		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		54	65	1	AW	w	wand		1800	1900	1	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			66	1	MT	ijzer		spijker	1600	1800	1	13		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			66	2	AW	iw			1750	1850	1			1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			66	3	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	67	1	GLS	glas		recent vensterglas	1900	2000	10	234		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	1	69	68	1	AW	r	rand		1750	1850	2	101		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	1	69	68	2	AW	w	wand	nederrijns bord	1800	1850	1	3		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	1	69	68	3	AW	f	wand		1650	1750	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	1	69	68	4	AW	iw	wand		1800	1900	1	12		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	28	69	1	BW	baksteen + mortel			1600	1800	10	68		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	70	1	MT	ijzer		deurbeslag	1700	1900	1	1098		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3		28	71	1	BW	mortel			1700	1900	1	22		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2		72	1	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	14		1 S. Ostkamp

LOCATIE	PUNTR	VLAKNR	SPOORNR	VONDSTNR	VOLGNR	INHOUD	BAKSEL/MAT.SOORT	AARDEWERK-ONDERDEEL	OPMERKING	BEGIN DAT	EIND DAT	AANTAL	GEWICHT	DOOSNR	SPECIALIST
BLO 08b	3	2		72	2	AW	w	bodem	Frankfurter aardewerk	1800	1850	1	18		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	2	72	73	1	AW	iw	bodem	thee- of koffiekop	1850	1950	1	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	67	74	1	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	6		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3	1	67	74	2	AW	r	wand		1700	1900	1	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			77	1	AW	w	wand		1800	1900	5	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			77	2	BW	baksteen			1800	1900	1	25		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			78	1	BW	dakpan		industrieel vervaardigde	1850	1950	1	68		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			79	1	PYP	pijpaarde		pijnenkop, onleesbaar	1750	1850	1	14		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			80	1	AW	w	bodem	melkkan met uitwendig groen	1800	1900	1	49		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			81	1	BW	dakpan/baksteen			1800	1900	2	26		1 S. Ostkamp
BLO 08b	3			81	2	GLS	gl		venster	1800	1900	34	130		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	82	1	BW	baksteen		18,5 x 7 x 4 cm	1700	1900	1	983		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	82	2	BW	natuursteen		lei			1	12		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	82	3	BW	dakpan		recente dakpan	1900	2000	1	20		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	82	4	BT	bot					1	29		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	82	5	MT	ijzer		spijkers	1600	1800	2	26		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	83	1	GLS	gl	wand	fles	1800	1900	1	11		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	83	2	BW	mortel + tegel			1700	1900	2	14		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	83	3	MT	ijzer + lood		spijker + loden strijpe	1700	1900	1	41		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	83	4	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	41		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	83	5	AW	r	wand		1700	1850	2	29		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	83	6	AW	r			1750	1850	4	103		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	2	62	83	7	AW	w			1800	1900	1	22		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		13	87	1	AW	iw	bodem	koffiekop	1800	1900	1	23		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1	3	62	88	1	AW	r	oor	oor van een waterkan	1450	1550	1	107		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		62	92	1	AW	iw	bodem, wand		1800	1900	4	36		1 S. Ostkamp
BLO 08b	1		62	92	2	AW	r	wand		1700	1850	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	93	1	BW			3 dakpannen en een stuk	1800	1900	1	2001		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	93	2	MT	ijzer		roestklomp	1800	1900	1	191		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	93	3	AW	r	bodem, rand	bloempot	1850	1950	4	301		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	93	4	AW	s1	wand	Siegburg	1325	1375	1	8		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	1	AW	r	wand		1700	1800	1	7		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	2	AW	iw	wand		1800	1900	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	3	GLS	gl	wand	fragment van fles	1700	1800	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	4	PYP	pijpaarde		pijpensteel	1700	1850	1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	5	BT	bot		dierlijk bot			1	1		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	6	BW			stukje leisteen, rest: (portland)	1800	1900	8	189		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	7	MT	ijzer		drie stukken roest (oa.	1700	1900	3	145		1 S. Ostkamp
BLO 08b			62	95	8	SCHHELP						4	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	96	1	AW	s2	wand	mineraalwaterfles	1800	1900	1	86		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			97	1	GLS	gl	oa. complete vormen	oa. odel mondwaterfles en	1900	2000	4	1188		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			97	2	MT	aluminium		2 recente sardineblikjes	1900	2000	2	104		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			101	1	BW	dakpan		rode golfpan	1800	1900	1	27		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			101	2	AW	f	wand		1650	1750	1	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			101	3	AW	r	steel	steelkom	1650	1750	1	48		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2			101	4	PYP	pijpaarde	pijpensteel		1600	1650	2	5		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		102	8	GLS	gl		fragmenten van een fles of	1800	1900	14	343		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	1	AW	s2	bodem, wand	fragmenten van een Keulse pot	1800	1900	2	54		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	2	AW	iw	bodem, wand	fragmenten van diverse kop en	1800	1900	6	39		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	3	AW	w	wand		1800	1900	3	26		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	4	AW	p	bodem	Chinees schoteltje	1750	1850	1	2		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	5	AW	r	bodem, wand		1800	1900	11	400		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	6	BW	dakpan/baksteen			1800	1900	2	90		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	7	PYP	pijpaarde		pijpenstelen	1700	1850	4	4		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3		103	8	GLS	gl		fragmenten van twee flessen	1750	1900	4	324		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2		62	104	1	BW	baksteen		inclompeet	1700	1900	1	1166		1 S. Ostkamp
BLO 08b	2	3	62	105	1	MT	ijzer		3 handgesmede spijkers	1600	1800	3	24		1 S. Ostkamp

Bijlage 9

Verslag ArcheoSpecialisten

De vondsten uit de opgraving Park Bloemendaal / Bloemendaals Begin

S. Ostkamp (ArcheoSpecialisten)

J. de Moor (ArcheoSpecialisten)

In opdracht van Grontmij verrichtte ArcheoSpecialisten de determinatie van het vondstmateriaal uit de opgraving Park Bloemendaal / Bloemendaals Begin. In totaal zijn 483 vondsten gedetermineerd, beschreven en in een splits/determinatietabel ingevoerd. Omdat het hier een definitieve opgraving (DO) betreft zijn alle geborgen vondsten beschreven. Onder de vondsten is weinig interessant materiaal aanwezig. Veruit het grootste deel betreft sub-recent afval dat vooral tijdens de sloop van de bestaande bebouwing in de bodem moet zijn beland.

Met 32 % van het totaal vormt aardewerk de grootste materiaalcategorie. Bouwmateriaal en glas zijn beide met 23 % vertegenwoordigd. Ook metaal vormt met 17 % nog een groep van betekenis. Pijpenkoppen, schelp, bot en divers vormen bescheiden restgroepen (grafiek 1). Overigens is de groep bouwfragmenten feitelijk groter. Veel van de glasfragmenten zijn stukken vensterglas en het metaal bestaat nagenoeg alleen uit smeedijzeren spijkers (nagels).

Alle vondstnummers zijn in de tabel per materiaalgroep beschreven. Binnen deze tabel is de keramiek uitgesplitst naar baksel.

De centrale vraagstelling die aan de hand van het vondstmateriaal moet worden beantwoord, is of de aangetroffen (muur)resten afkomstig kunnen zijn van 17^e-eeuwse buitenplaats Bloemendaals Begin. Een eerste blik op de doorgaans erg fragmentarische vondsten toont ons dat het overgrote deel hiervan tamelijk recent is. Flessen zijn de enige voorwerpen waarvan diverse (vrijwel) complete exemplaren zijn aangetroffen. Ook deze voorwerpen dateren evenwel zonder uitzondering uit de eerste helft van de 20^e eeuw. Wanneer we kijken naar de gevonden keramiek dan ontstaat het beeld dat dit materiaal hoofdzakelijk uit de 19^e eeuw dateert. Een klein deel is vroeger en een enkele scherf en pijpensteel stamt uit de 17^e eeuw (oa. vnr. 68 - put 2, spoor 69 en vnr. 101 - put 2).

Een drietal scherven is zelfs nog ouder. Zo bevat vondstnummer 39, een losse vondst uit put 3, een scherf van roodbakkend aardewerk dat inwendig is voorzien van mangaanglazuur. Het betreft een fragment van een vaatwerkgroep die in Noord-Holland vooral tussen 1500 en 1550 in de mode was. Het oor van een waterkan (vnr. 88 - put 1, spoor 62) stamt uit hetzelfde tijdvak. Uit hetzelfde spoor (vnr. 93 - put 1/2, spoor 62) als dit oor kwam een wandscherf van steengoed uit Siegburg tevoorschijn. Op grond van zijn uiterlijke kenmerken kan deze tussen 1325 en 1375 worden gedateerd. Het aantal vroege vondsten is echter te gering om als overtuigend bewijs voor laatmiddeleeuwse of vroegmoderne bewoning ter plaatse te kunnen worden geïdentificeerd.

Een kleine 18^e-eeuwse component is echter zonder twijfel aanwezig. Het gaat daarbij wel om kleine fragmenten, die wederom niet aan primaire vondstcontexten (sporen) te koppelen zijn. Ook enkele pijpenkoppen en stukjes van groen vensterglas wijzen op 18^e-eeuwse bewoningsactiviteiten op de onderzoekslocatie.

Onder het bouwmetaal zijn net als tijdens het vooronderzoek vondsten die wijzen op 17^e-eeuwse bewoning. Fragmenten van bakstenen en tegels en brokjes kalkmortel wijzen onmiskenbaar op een kleine 17^e-eeuwse component. De kans dat we bij bouwmetaal met hergebruikt metaal te doen hebben, is echter levensgroot aanwezig. Dit maakt het moeilijk om op deze vondstcategorie harde uitspraken te doen.

De tijdens het vooronderzoek reeds aangetroffen en nu nader onderzochte waterkelder (spoor 30, werkput 1) bevatte alleen wat (laat-)18^e- en/of 19^e-eeuwse scherven. Ook de overige door de Grontmij geselecteerde contexten bevatten hoofdzakelijk vergelijkbaar vondstmetaal (zie tabel 1).

Tabel 1 - Door de Grontmij geselecteerde contexten:

vnr. 6: fragment van een Nederrijns bord (eerste helft 19 ^e eeuw)
vnr. 9: diverse spijkers, twee pijpenstelen en een mineraalwaterfles (late 18 ^e of 19 ^e eeuw)
vnr. 10: twee spijkers (18 ^e -19 ^e eeuw)
vnr. 28: niet aanwezig
vnr. 29: niet aanwezig
vnr. 30: schelp
vnr. 31: spijker (18 ^e -19 ^e eeuw)
vnr. 32: enkele scherven van een laat Nederrijns bord en een fragment industrieel aardewerk (19 ^e eeuw)
vnr. 33: niet aanwezig
vnr. 34: spijker (18 ^e -19 ^e eeuw)
vnr. 35: spijker (18 ^e -19 ^e eeuw)
vnr. 36: niet aanwezig
vnr. 37: spijker (18 ^e -19 ^e eeuw) en een recent stuk puin (1850-1950)
vnr. 42: scherven van rood- en witbakkend aardewerk, industrieel wit, glas (fles) en bouwpuin (duidelijk 19 ^e -eeuws)
vnr. 43: bouwpuin (18 ^e /19 ^e eeuw)
vnr. 44: bouwpuin (oa. Recent vensterglas) en spijkers (18 ^e /19 ^e eeuw)
vnr. 46: stukje natuursteen (onbekend)
vnr. 47: spijker (18 ^e -19 ^e eeuw)
vnr. 48: bouwpuin en spijkers (18 ^e /20 ^e eeuw)
vnr. 55: fragmentje van fles (18 ^e eeuw)
vnr. 57: niet aanwezig
vnr. 60: industrieel aardewerk (19 ^e eeuw)
vnr. 65: witbakkend aardewerk (19 ^e eeuw)
vnr. 67: recent vensterglas
vnr. 68: vooral 19 ^e -eeuwse, maar ook enkele oudere, scherven
vnr. 69: enkele brokjes baksteen (17 ^e of 18 ^e eeuw)
vnr. 70: deurbeslag (18 ^e - of 19 ^e eeuw)

vnr. 71: enkele brokjes mortel (17^e of 18^e eeuw)
 vnr. 79: pijpenkop (1750-1850)
 vnr. 80: witbakkend aardewerk (19^e eeuw)
 vnr. 81: bouwpuin en vensterglas (19^e eeuw)
 vnr. 84: ontbreekt
 vnr. 85: ontbreekt
 vnr. 86: ontbreekt
 vnr. 87: industrieel aardewerk (19^e eeuw)
 vnr. 88: oor van een waterkan (1450-1550)
 vnr. 92: aardewerk (18^e of 19^e eeuw)
 vnr. 93: naast een 14^e-eeuwse Siegburg scherf, aardewerk uit de 18^e
 of 19^e eeuw
 vnr. 95: divers aardewerk en pijp (18^e en/of 19^e eeuw)
 vnr. 98: ontbreekt
 vnr. 100: ontbreekt
 vnr. 101: zowel 17^e-eeuwse als 19^e-eeuwse vondsten
 vnr. 102: fragment van een fles (18^e eeuw)
 vnr. 103: aardewerk (18^e en/of 19^e eeuw)
 vnr. 104: baksteen (18^e of 19^e eeuw)
 vnr. 105: spijker (18^e -19^e eeuw)
 vnr. 106: ontbreekt
 vnr. 107: ontbreekt

Conclusie

Hoewel het onderzoek op grond van het aantal vondsten een relatief grote vondstgroep lijkt te hebben opgeleverd, valt dit in werkelijkheid tegen. Omdat zich onder de vondsten veel onaanzienlijke brokjes bouwpuin en zeer recent materiaal bevinden, is het werkelijke aantal historische vondsten gering. Daarnaast is veruit het grootste deel van deze vondsten afkomstig uit verstoorde contexten. Al met al kunnen we concluderen dat het vondstmateriaal uit het vervolgonderzoek weinig nieuwe informatie heeft toegevoegd aan het tijdens het vooronderzoek verkregen beeld. Een opvallende conclusie die op basis van het materiaal kan worden getrokken, is het ontbreken van een duidelijke 17^e-eeuwse component. Deze kon tijdens het vooronderzoek wel worden vastgesteld. Wellicht kan een verklaring worden gezocht in de ruimtelijke spreiding van de vondsten. Indien het areaal van het vooronderzoek dat van de definitieve opgraving niet overlapt, ligt het voor de hand dat het 17^e-eeuwse gebruik van het terrein vooral plaatsvond in de directe omgeving van het tijdens het vooronderzoek onderzochte terreindeel. Wel zijn er enkele scherven aangetroffen die wijzen op mogelijke bewoningsactiviteiten gedurende de late middeleeuwen en de vroegmoderne tijd.

Tevens is bekeken of nader onderzoek naar de houtvondsten relevante informatie op zou leveren, dit bleek niet het geval te zijn. 2 monsters (106 en 107) zijn interessant voor het uitvoeren van dendrochronologisch onderzoek.

Van de gevonden stukken metalen deurbeslag was er slechts één onder de gedetermineerde vondsten aanwezig. Dit stuk (vnr. 70) is echter

dermate algemeen en heeft een zo'n ruime datering, die bovendien niet op basis van de vondstcontext kan worden ingeperkt, dat de conservering ervan wordt afgeraden. Het andere stuk (vnr. 98) ontbreekt.